

**ИНСТИТУТ ЗА СОЦИАЛНИ И СИНДИКАЛНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА КНСБ**

СОЦИАЛНА ЕВРОПА

Брой 2

Юни, 2014

София

Изготвили броя:

РОСИЦА АНТОВА

ФИДАНКА КРАТУНКОВА

СЪДЪРЖАНИЕ НА БРОЯ

- 1. ИЗЛИЗАНЕ ОТ ФОРМАЛНАТА „СВЕТЛА” ИКОНОМИКА - НЕФОРМАЛНАТА И СИВАТА ИКОНОМИКА. ПРОБЛЕМЪТ ЗА НЕДЕКЛАРИРАНИЯ ТРУД**
- 2. СЕНЧЕСТАТА ИКОНОМИКА И НЕДЕКЛАРИРАНИЯТ ТРУД - ИЗСЛЕДВАНИЯ**
- 3. ДОКЛАД НА ЕВРОПЕЙСКАТА ФОНДАЦИЯ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА УСЛОВИЯТА НА ЖИВОТ И ТРУД: „СПРАВЯНЕ С НЕДЕКЛАРИРАНИЯ ТРУД В 27-ТЕ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА ЕС И НОРВЕГИЯ: ПОДХОДИ И МЕРКИ ОТ 2008 Г. НАСАМ”.**
- 4. ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА СПРАВЯНЕ С НЕДЕКЛАРИРАНИЯ ТРУД – БАЗА ДАННИ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ФОНДАЦИЯ**

РЕЗОЛЮЦИЯ НА ЕКП ОТНОСНО НЕДЕКЛАРИРАНИЯ ТРУД:

“Недекларираният труд представлява типична и тежка форма на социален дъмпинг и е крайно време да бъдат предприети сериозни действия на европейско равнище за неговото предотвратяване. ЕС се нуждае както от по-ефективно прилагане на съществуващото трудово законодателство и стандарти, така и от по-добра координация на взаимодействието между различните национални администрации. За да се преборим с недеклариания труд, ние трябва да намерим точния баланс между превенция, контрол и санкции. Това може да бъде постигнато чрез прилагане на синхронизирани между правителствата и социалните партньори мерки за повишаване на обществената съпричастност и осведоменост, чрез транснационално сътрудничество между държавите-членки, заделяне на повече средства за контрол и допълнителни механизми за налагане на санкции”.

Неформалната и сивата икономика (и в частност недеклариания труд) като системи със собствена логика и принципи по правило излизат извън, различаващи се и отричащи формалната, официална икономика, представляват паралелен свят за препитание на редица групи от населението. Откъсването от „светлата“ икономика и пребиваването извън рамките на закона е актуален проблем за съвременните държави, поставящ редица въпроси за жизнеността и капацитета на икономическите системи.

Започвайки от най-малката единица- отделният човек, е необходимо да разберем какви са мотивите за навлизане в „сянка“ - какви социално-икономически стимули стоят зад решението? Става ли въпрос единствено за спечелване на повече пари или по-скоро средата не предоставя друг избор, лишава работника от възможности и достойно възнаграждение, обезсмисля образованието и квалификацията, подтиквайки в крайна сметка към избор, лежащ извън разписаните норми?

На ниво предприятие - трябва ли да търсим причините за навлизане в неформалността отново единствено във финансов план или става въпрос и за незнание относно процедурите или знание, отричащо процедурите и техния смисъл, липсва ли социален ангажимент на работодателя към работника и обществото като цяло?

Стъпвайки на ниво държава и национални институции, появата и развитието на неформалната икономика поставя въпроси пред съществуващите политики, пред наличието на държавна воля (разписана в конкретни цели и стъпки) за налагане и съблюдаване спазването на законите, пред ефективността и ефикасността на държавния апарат.

Проблемът за неформалната и сивата икономика и за недеклариания труд в частност поставя редица въпроси за характера на средата и факторите на въздействие, предопределящи излизането от официалната икономика и незачитането на битоващите правила и процедури. От тази гледна точка, анализът на проблема би могъл да представи обществен разрез и диагностика на социално-икономическото състояние, перспективите за развитие и степента на гражданско самосъзнание на индивидите във все по-глобално ориентиран свят.

В първата глава от настоящия брой ще бъдат разгледани понятията неформална и сива икономика, след което ще бъдат проследени ефектите за обществото от недеklarирания труд, както и какви са дискутираните до момента стъпки за справяне с този проблем. В следващата глава ще се обърне внимание на съществуващите до момента анализи и изследвания, посветени на недеklarирания труд, а в последната глава ще бъдат цитирани част от добрите практики за справяне с неформалната икономика и недеklarирания труд, достъпни в базата данни на Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд¹.

¹ За изготвянето на настоящия брой са използвани следните материали: Резолюция, отнасяща се до достойния труд и неформалната икономика, приета на Международната трудова конференция по време на 90 сесия на МОТ през юни, 2002 г.; Резолюцията на ЕКП относно недеklarирания труд; Предложението за Решение на Европейския парламент и на Съвета за създаването на европейска платформа с цел да се засили сътрудничеството за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд (COM(2014) 221 final, Брюксел, 9.4.2014 г.); Работния документ на Службите на Комисията за обобщена оценка на въздействието, придружаващ Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета за създаването на европейска платформа с цел да се засили сътрудничеството за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд; СТАНОВИЩЕ на Европейския икономически и социален комитет относно „Стратегия за борбата срещу сивата икономика и недеklarирания труд (становище по собствена инициатива)“; Съвместен анализ на европейските социални партньори относно ключовите предизвикателства пред европейския трудов пазар; Резолюция на Съвета за трансформиране на недеklarирания труд в редовна заетост; **Изследвания:** Eurofound (2013), Tackling undeclared work in 27 European Union Member States and Norway: Approaches and measures since 2008, Eurofound, Dublin (използвани са също така и резюмето към доклада, както и разработената и достъпна он-лайн база данни с добри практики); Directorate general for internal policies, policy department A “Economic and scientific policy”- study “From shadow to formal economy: leveling the playing field in the single market”; Special Eurobarometer 402, report “Undeclared work in the European union”; Directorate general for internal policies, policy department A “Economic and scientific policy”- study “From shadow to formal economy: leveling the playing field in the single market”; ”Schneider, F., 2011. Size and development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2012: Some new facts”

1. ИЗЛИЗАНЕ ОТ ФОРМАЛНАТА „СВЕТЛА“ ИКОНОМИКА - НЕФОРМАЛНАТА И СИВАТА ИКОНОМИКА. ПРОБЛЕМЪТ ЗА НЕДЕКЛАРИРАНИЯ ТРУД

Какво е неформална икономика според Международната организация на труда (МОТ)²

В Резолюцията, отнасяща се до достойния труд и неформалната икономика (2002 г.) МОТ разисква липсата на универсално точно и прието определение или описание на термина „неформална икономика“. Съществува широко схващане, че терминът е изключително разнообразен от гл.т. на работници, предприятия и предприемачи с определени характеристики.

Изхождайки от необходимостта за по-конкретно дефиниране на неформалността и очертаване нейния обхват, в споменатата Резолюция МОТ извежда следната широкообхватна дефиниция: **„терминът „неформална икономика“ се отнася за всички икономически действия на работниците и икономическите единици, които (по закон и в практиката) не са или не са достатъчно добре покрити от разписаните разпоредби. Техните действия не са включени в закона, което означава, че те 1) действат извън формалния обсег на закона; или 2) не са покрити в практиката, което означава, че, въпреки че действат в рамките на закона, то той не се съблюдава; 3) или че законът не окуражава към съблюдаване на правилата, защото е неуместен, потискащ или налага прекомерни разходи“³.**

Някои от характерните черти на неформалната заетост са: липса на защита при случаи на неизплащане на възнагражденията, задължителни извънредни часове труд или допълнителни смени, съкращаване без компенсации, опасни работни условия и липса на социални придобивки като пенсии, болнични и здравна осигуровка⁴.

Кои лица се включват в неформалната заетост?

Според МОТ неформалната икономика поглъща *работници*, които в противен случай биха били без работа или доходи, особено в развиващите се страни, които имат по-голяма и бързо развиваща се работна сила- например в страните, където работниците са съкратени след програмите за структурно приспособяване. Повечето хора навлизат в сивата икономика не по собствен избор, а поради необходимостта да оцелеят. Така например, изправени пред специфични недостатъци и проблеми, вариращи по своя интензитет в национален и регионален контекст, неформалните и нискокачествени работни

² Използвани са цитати от Резолюцията, отнасяща се до достойния труд и неформалната икономика, приета на Международната трудова конференция по време на 90 сесия на МОТ през юни, 2002 г., достъпна на: http://www.ilo.int/public/libdoc/ilo/GB/285/GB.285_7_2_engl.pdf

⁴ Статия, достъпна на: <http://www.ilo.int/global/topics/employment-promotion/informal-economy/lang--en/index.htm>

места могат да бъдат заемани от жени, мигранти и други уязвими групи работници, които са изключени от други възможности и нямат особен избор.

Потребителите също могат да бъдат част от неформалната икономика, поради факта, че посредством нея могат да бъдат посрещнати нуждите и задоволено търсенето чрез предоставяне на достъпни и евтини стоки и услуги.

Работодатели и бизнес структури са другите потенциални участници в неформалните взаимоотношения и практики, като причините за изключване от формалната икономика отчитат финансовите ефекти от участието, но не се ограничават единствено до тях.

*Причини за навлизане на работниците и икономическите единици в неформалната икономика*⁵

При наличие на висока безработица, непълна заетост и бедност, неформалната икономика може да заема значителна част от работните места и потенциала за генериране на доходи, поради относителната лекота на навлизане и занижаване изискванията за образование, умения, технологии и капитал; създадените по този начин работни места обаче често не успяват да отговарят на критериите за достоен труд.

Участието в неформалната икономика на работниците може да бъде продиктувано от редица социално-икономически фактори. Бедността се явява като бариера пред оценяването на реалните възможности и избора на достоен и защитен труд. Ниските и нередовни доходи, а често и липсата на публични политики не благоприятстват инвестирането в образование и умения, необходими за повишаване пригодността за заетост и производителността, но и за осигуряване на постоянни вноски към социално-осигурителните схеми. Наличието на бариери за навлизане във формалната икономика - като липсата на образование (начално и средно) или на достатъчно високо ниво на квалификация, предопределят неефективното функциониране във формалната икономика и отдръпването от нея; друг фактор в тази посока може да бъде отказа от признаване на уменията, усвоени в неформалната икономика.

В много страни - както развиващи се, така и развити, също така се наблюдава връзка между промените в организацията на труда и нарастването на неформалната икономика. Работниците и икономическите единици са все по-ангажирани с гъвкави условия на труд, включително аутсорсинг и наемане на подизпълнители; някои от тях се намират в периферията на основната компания или в най-отдалечения край на производствената верига, посрещайки с това дефицити по отношение на условията на достоен труд. Същевременно обаче и липсата на гъвкавост на трудовия пазар може да предизвика (цялостно или частично) излизане от формалната заетост и търсене на алтернативни начини на работа.

⁵ За извеждане причините за включване в неформалната икономика са използвани анализите на МОТ в Резолюцията, отнасяща се до достойния труд и неформалната икономика, както и Работния документ на Службите на Комисията за обобщена оценка на въздействието, придружаващ Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета за създаването на европейска платформа с цел да се засили сътрудничеството за предотвратяване и възпиране на недекларирания труд

Икономическите единици работят в сивата икономика най-вече поради 1) неподходящите регулации и неадекватните данъчни политики, прекомерно високите разходи за труд, 2) заложените бариери за пазарна реализация и липсата на достъп до информация за пазара, обществените услуги, застраховането, технологията и обучението, 3) налаганите посредством закона и наредбите високо стойностни транзакции и сблъсъка с корумпирани или неефективни бюрокрации.

Последници за работника при пребиваване в неформалната икономика според МОТ. Нелоялна конкуренция и липса на данъчни приходи

Дефицитите по отношение на достойния труд са най-силно изразени в неформалната икономика. От перспектива на незащитените работници, отрицателните аспекти на работата в неформалната икономика отчетливо надвишават положителните такива. Работещите в сивата икономика не биват признавани, регистрирани, регулирани или защитени съгласно трудовото законодателство и системата за социална закрила- например при неопределен трудов статус не са в състояние да се ползват, упражняват или защитят своите основни права. Тъй като те обикновено не са организирани, **са слабо или въобще не са колективно представени** пред работодатели или обществени органи.

Работа в сивата икономика често се характеризира с малки или неясно определени работни места при опасни и нездравословни условия на труд, ниски нива на уменията и производителността, ниски или нередовни доходи, дълго работно време и липса на достъп до информация, пазари, финанси, обучение и технология. Работещите в неформалната икономика, могат да бъдат характеризирани с променяща се степен на зависимост и уязвимост.

Въпреки, че са в най-голям риск и следователно в най-голяма нужда, повечето работници в неформалната икономика не получават или получават малка по размер социална защита или от техния работодател, или от правителството. Отвъд традиционното социално- осигурително покритие, работещите в неформалния икономика са без социална защита в области като образование, изграждане на умения, обучение, здравеопазване и грижи за децата (които са от особена важност за работещите жени). Липсата на социална защита е критичен аспект за социалното изключване на работниците от неформалната икономика.

Макар и някои от лицата, пребиваващи в неформалната икономика, да получават доходи, надвишаващи тези на заетите в официалната икономика, работниците и икономическите единици в неформалната икономика като цяло се характеризират с бедност, водеща до безсилие, изключване и уязвимост. Повечето работници и икономически единици в неформалната икономика не се ползват със сигурни права на собственост, което ги лишава от достъп до капитал и кредит. Те срещат трудности при достъпа до правната и съдебната система при прилагането на договорите и имат ограничен или никакъв достъп до обществената инфраструктура и обезщетения. Те са уязвими към тормоз, включително сексуални посегателства, както и други форми на експлоатация и насилие като корупция и подкупи.

Чрез незачитане правата на работниците и отказа от заплащане на данъци се създават условия за развиване на нелоялна конкуренция между предприятията.

Най- често поради финансови затруднения и изпадане в състояние на бедност, работниците и икономически единици, опериращи в неформалната икономика, не допринасят към данъчната система на съответната страна. В подобни ситуации правителствата биват лишени от получаване на публичните приходи, което ограничава способността на правителството да разшири обхвата и качеството на социалните услуги.

Роля на синдикатите в борбата с неформалната икономика

Използвайки различни похвати и инициативи, усилията на синдикатите могат да се насочат към изостряне чувствителността на работещите в сивата икономика към **важността на колективното представителство, включването им в колективни трудови договори**. Синдикатите могат да предлагат специални услуги за работниците в неформалната икономика, включително информация за техните права, за образователни и застъпнически проекти, предоставяне на правна помощ, осигуряване на медицинска застраховка, схеми за кредитиране и заеми, създаване на кооперации. Тези услуги не трябва обаче да се разглеждат като заместител на колективното договаряне или начин за освобождаване на правителствата от присъщите им отговорности. Налице е също така необходимост от разработване и насърчаване на положителни стратегии за борба с всички форми на дискриминация, поставящи работниците в неформалната икономика в уязвимо положение.

Сенчестата икономика и недеklarираният труд

Достатъчно широко дефинираният от МОТ и даващ възможност за съотнасяне към него на различни дейности извън официалната икономическа сфера, в някои страни терминът „неформална икономика” е смятан за синоним на „подземната”, „сенчестата” и „сивата” икономика.

Дефиницията, която Европейската комисия дава на сенчестата икономика е следната: „Сенчестата икономика включва тези икономически дейности и получените от тях доходи, които заобикалят или избягват държавното регулиране или данъчното облагане. Основният компонент тук (съставляващ около 2/3) е недеklarираният труд, отнасящ се до недеklarирания от работниците и бизнеса възнаграждения с оглед избягване на данъци и документиране. Останалата част представлява бизнес укриване на печалби с цел избягване на данъчното регулиране”⁶.

Според систематично използваната от 1998 година насам дефиниция от Комисията, под недеklarиран труд се разбира „платените дейности, които са законни по своята същност, но не са декларирани пред публичните органи, като се отчитат различията в регулаторните системи на държавите членки)”⁷.

⁶ Directorate general for internal policies, policy department A “Economic and scientific policy”- study “From shadow to formal economy: leveling the playing field in the single market”, page 20. Authors: Mr. Patrice Muller, London Economics (Project Director); Mr. Gavan Conlon, London Economics; Mr. Mark Lewis, London Economics; Ms. Iris Mantovani, London Economics. June, 2013.

По въпроса за видовете недеklarиран труд

В Резолюцията на ЕКП относно недеklarирания труд⁸ се посочва, че съществуват множество различни форми на недеklarиран труд, като напр.: работни места, където законно наетите работници взимат по две заплати от своя работодател – една декларирана и една недеklarирана, т.е. "заплата в плик", работа, извършвана с неясен трудов статус (фалшиво самонаемане). Този вид труд може да бъде извършван както от гражданите на страната, така и от законните или незаконните мигранти. Нелегалният труд не е избор на работещия, но той може да бъде единствения начин за получаване на доходи. Обикновено нелегалните работещи са ниско платени и работят при несигурни условия, тъй като много често те не са регистрирани, регулирани или защитени от трудово и социално законодателство, поради това те не са в състояние да се облагодетелстват или да упражняват своите фундаментални права. **Тези работещи не са синдикализирани, те не са представени и защитени пред работодателите и обществените власти.**

Като цяло, недеklarираният труд може да бъде разделен на три вида⁹.

- Към първия вид спада недеklarираният труд в редовно предприятие, включително т.нар. „не изцяло деклариран труд“ под формата на „плащания на ръка“ (когато само част от възнаграждението се изплаща официално, докато останалата част се дава на наетото лице на ръка) и ситуации, в които за наетото лице е декларирано, че работи на непълно работно време, но в действителност то работи на пълно работно време. В

- Второ, съществува недеklarиран труд за собствена сметка или като самостоятелна заетост, изразяващ се в предоставяне на услуги на редовни предприятия или на други клиенти, като например домакинства.

- Третият вид недеklarиран труд се изразява в предоставянето на стоки и услуги на съседни, членове на семейството, приятели или познати, което може да включва строителни или ремонтни работи, почистване, грижи за деца или за хора в напреднала възраст, предоставяни понякога като форма на взаимопомощ.

Недекларираният труд често е свързан и със злоупотреби със статута на самостоятелно заети лица на национално равнище или в трансгранични ситуации. Фиктивна самостоятелна заетост възниква, когато дадено лице вместо като заето е декларирано като самостоятелно заето, за да се избегнат някои задължения, произтичащи от законите и практиките, приложими за работниците и служителите, като например трудово законодателство и плащането на данъци

⁸ В оригинал :”ETUC Resolution on Undeclared work, Adopted at the ETUC Executive Committee on 11-12 March 2014”. Пълният и оригинален вариант на текста е достъпен на:

<http://www.etuc.org/documents/etuc-resolution-undeclared-work#.U5mBaHaSssY>.

Превод на текста е направен от КТ „Подкрепа” и е достъпен на:

<http://www.podkrepa.org/content/news.php?id=1031>

⁹ Извадка от Работния документ на службите на Комисията- обобщена оценка на въздействието, придружаващ Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета за създаването на европейска платформа с цел да се засили сътрудничеството за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд, Брюксел, 9.4.2014 г. SWD(2014) 138 final. Достъпен на:

http://www.google.bg/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CCsQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.ipex.eu%2FPIPEXL-WEB%2Fdossier%2Fdownload%2F082dbcc5452b14840145515d820e0c35.do&ei=WoyZU6jLB4u_ygOR4YCOBg&u sg=AFQjCNG9qvkge2JcEksrK45EaBIJWrQDaw&bvm=bv.68911936.d.bGQ

или социални осигуровки. Би могло да се твърди, че фиктивната самостоятелна заетост е неправилно декларирана дейност и като такава не може да бъде разглеждана като недеklarиран труд. Фиктивната самостоятелна заетост може да има обаче отрицателни последици за здравето, безопасността и социалната сигурност на съответните работници, както и за данъчните приходи, въпреки че обикновено е по-малко вредна, отколкото недеklarирания труд.

Къде се среща недеklarирания труд?

Проявите на недеklarиран труд са особено характерни за по-трудоемките сектори - такива като селско стопанство, строителство, туризъм, социални грижи, производство на текстил и продажби на дребно.

Според публикувания през март 2014 г. доклад на Евробарометър, озаглавен „Недеklarираният труд в Европейския съюз”¹⁰, положеният недеklarиран труд се съсредоточава предимно в областта на ремонтите и обновяването, градинарство и почистване, като най-честият ползвател на недеklarираните дейности са приятели, колеги и познати.

Недеklarираният труд е често явление и в контекста на командироване на работещи, напр. тази заетост не се декларира или се декларира частично, прибягва се до „фалшиво командироване”, до „неясно наемане” от филиал на компанията в друга европейска страна. С цел предотвратяване на подобни злоупотреби, ЕКП настоява ЕС да въведе задължителна система за солидарна отговорност по цялата верига, за да се предотврати появата на компании, които са само „пощенски кутии”.

Нелегалните работещи, представляващи нелегални мигранти са също сред най-уязвимите групи работници, защото те не могат да ползват дори своите основни права. Важна роля тук играят националните правителства, които са натоварени със задачата да защитават тези работещи, като гарантират, че те няма да бъдат репресирани, ако се обърнат за помощ към инспекцията по труда, или когато потърсят своите права. "Фалшивите самонаети" работещи са друга от уязвимите групи на обществото, поради факта, че са незаконно изключени от защитата на трудовото законодателство, **същевременно не са покрити и от клаузите на колективното договаряне**. По тази причина са нужни мерки, основани на Препоръка No.198 на МОТ, за да се прекрати тази порочна практика, която служи за заобикаляне на трудовото и социално законодателство.

Какво е въздействието на недеklarирания труд върху обществото?

Недеklarираният труд оказва сериозно влияние както върху работещите, така и върху развитието на европейските общества като цяло:

- сериозни последици за бюджета от гл.т. намаляване на данъчните и осигурителните приходи: националните данъчни органи отчитат намаляване на приходите от данъци; националните схеми за социално осигуряване не получават дължимите

¹⁰ Special Eurobarometer 402, report “Undeclared work in the European union”, page 2, TNS opinion and social, March 2014; http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_402_en.pdf

плащания (социалноосигурителни вноски), което подкопава финансирането и разпределението на социални средства;

- **индустриалните отношения** също са дискредитирани от съществуването на нелегален труд;
- лоялната конкуренция между фирмите се нарушава¹¹, което на свой ред води до социален дъмпинг; трансграничните аспекти на недеklarирания труд също могат да окажат отрицателно въздействие върху функционирането на единния пазар, тъй като предоставянето на услуги в други държави членки от работодатели, които използват недеklarирани работници, би довело до нелоялна конкуренция; тези работодатели могат да предоставят по-евтини услуги поради факта, че те не плащат данъци и не спазват задълженията, произтичащи например от нормативната уредба в областта на здравето;
- работещите са изложени на значителен риск от финансови загуби; същевременно остават без здравни осигуровки, без застраховки при злополука или болест, без право на обезщетение при уволнение и за безработица;
- работещите имат ограничен достъп до здравни грижи, като и пенсионните им права също са засегнати поради неплащането на пенсионни вноски (невъзможност за изграждане на стабилна основа за пенсионни права);
- погават се трудовите права на работниците, свързани с годишния отпуск и работното време;
- отрицателно въздействие върху динамиката и развитието на предприятията, върху възможностите за иновации и обогатяване на човешкия капитал - полаганият в условията на физическа и финансова несигурност труд има последици не само от етична гледна точка (засяга се достойнството на индивида), но и по отношение на производството, заради пропуснатата възможност за обучение през целия живот, професионално развитие, преквалификация за справяне с новите задачи, производствени процеси и продукти;
- достъпът до кредитиране на работниците, упражняващи недеklarиран труд, може да бъде ограничен, поради факта, че те нямат законни доходи.

Фактори, способстващи за разрастване на феномена „недеklarиран труд”

Недеklarираният труд се влияе от редица икономически, социални, институционални и културни фактори. Както беше посочено по-горе,

¹¹ Работодателите, които не декларират труда, извършен от техни работници, създават нелоялна конкуренция между тях и дружествата, които спазват правилата. Това нарушение може да има и трансгранично измерение в случаите, когато в една страна системно се води борба срещу недеklarирания труд, докато в съседна страна държавните органи не отдават приоритет на този проблем. Тези отрицателни последици се поемат не само от конкурентите и служителите, а евентуално и от самото предприятие, което в дългосрочен план може да се окаже в неравностойно положение. То може да бъде с по-ограничена способност да получава кредити, които са необходими за по-нататъшното развитие на дейността му.

недекларираният труд е смятан за пречка пред насочените към растеж икономически, бюджетни и социални политики и, по-специално, води до понижаване качеството на труда, като застрашава финансовата устойчивост на системите за социална защита и подрива конкурентната среда за предприятията.

Проучванията показват, че високите нива на недеклариран труд са свързани с ниски равнища на БВП, със силно развита корупция в публичния сектор, с минимална държавна намеса на пазара на труда, със слаба социална защита, с неефективно разпределение на социалните трансфери, със завишени нива на бедност и с по-задълбочени неравенства.

Силно въздействие тук оказват и оценяваните като прекалено високи разходи за труд. Недекларирането на не само цели незаконно намаляване на производствените разходи в резултат на данъчни измами и измами в областта на социалното осигуряване, но и кореспондира с желанието да се избегне спазването на нормативната уредба и трудовите стандарти (минимални заплати, максимално работно време, безопасност, сертифициране). Това разсъждение изключва престъпните дейности и дейностите, които са законни, но се извършват от неупълномощени работници. От друга страна то включва неофициалната непостоянна работа в рамките на семейството или квартала, която обаче е по-добре приета в социален план¹².

Каква трябва да бъде борбата с недеклариания труд?

Процесът на икономическа глобализация и социално-демографските промени създават, поне потенциално, повече пространство за недеклариания труд. Затова политиките за борба с този вид труд трябва да бъдат в състояние да се развиват съответно, като се адаптират към променящите се условия и се изправят срещу нововъзникващите явления. Става въпрос за увеличеното търсене на семейни услуги и грижи, намаляването на стандартните форми на труд и повишаването на гъвкавостта на договорните отношения, увеличаването на самостоятелната заетост и възлагането на работа на подизпълнители, укрепването на мултинационалните корпоративни групи. Това изисква да се обърне по-голямо внимание на нормативните дефиниции, на инструментите за мониторинг и контрол и на формите на международна координация¹³.

При борбата с недеклариания труд е важно също да бъде намерен точния баланс между превенция, контрол и санкции. Това може да бъде постигнато чрез прилагане на **синхронизирани между правителствата и социалните партньори** мерки за повишаване на обществената съпричастност и осведоменост, чрез транснационално сътрудничество между държавите членки, заделяне на повече средства за контрол и допълнителни механизми за налагане на санкции.

¹² СТАНОВИЩЕ на Европейския икономически и социален комитет относно „Стратегия за борбата срещу сивата икономика и недеклариания труд“ (становище по собствена инициатива). Брюксел, 21 януари 2014 г. – стр. 6.

¹³ СТАНОВИЩЕ на Европейския икономически и социален комитет относно „Стратегия за борбата срещу сивата икономика и недеклариания труд“ (становище по собствена инициатива). Брюксел, 21 януари 2014 г. – стр. 7.

Предизвикателствата, свързани със справянето с недеklarирания труд, са общи за всички държави членки на Европейския съюз. Действията на равнище ЕС имат потенциал да повишат ефективността и ефикасността на действията на държавите членки за справяне с недеklarирания труд. ЕС може да подкрепи обмена на добри практики, както и по-задълбочената координация на действията. В момента не съществува официален механизъм за всички съответни органи от държавите членки, чрез който да се решават проблемите, свързани с трансграничните аспекти на недеklarирания труд.

Намаляването на равнището на нелегалната заетост в ЕС трябва да е част от по-обхватна стратегия за създаване на нови, легални работни места, за подобряване качеството на труда и на достъпа до трудовия пазар, за борба със сегментацията на работната сила и за устойчиви данъчни постъпления. Предотвратяването и възпирането на недеklarирания труд допринасят за по-доброто прилагане на правото на ЕС и националното право — особено в областите на заетостта, трудовото право, здравето, безопасността и координацията на националните системи за социална сигурност. Освен това те биха допринесли за справяне на равнище ЕС по положителен и конструктивен начин с предизвикателствата, свързани с мобилността на работната сила, като същевременно се гарантира свободното движение на работниците като една от основните свободи в ЕС.

Стъпки за справяне с недеklarирания труд

Важна първа стъпка в тази насока е да бъде възприето в целия Европейски съюз, заедно с МОТ, общо определение за понятието „неформална икономика”. ЕС трябва да гарантира спазването на правата, залегнали в Хартата на основните права - чл. 5 (забрана на робството и на принудителния труд), чл. 15 (свободен избор на професия и работа) и чл. 31 (честни и справедливи условия на труда), както и на Конвенция No. 81 на МОТ (Инспекция на труда) и No 189 (Надомна работа), принципите на МОТ, залегнали в Препоръка No 198 (Трудови правоотношения). За Международната конференция по труда през 2014 г. се подготвя специален нормативен инструмент за преминаване от неформална към формална икономика.

Държавите членки носят основната отговорност за решаване на проблема с недеklarирания труд. Във връзка с това се разчита главно на три вида правоприлагащи органи: а) *инспекциите по труда*- за прекратяване на неправомерното поведение по отношение на условията на труд и/ или нормите за здравеопазване и безопасност; б) *инспекциите по социална сигурност*- за борба с измамите относно вноските за социално осигуряване; в) *данъчните органи*- за преследване на данъчните измами.

В изпълнението на тези задачи в някои държави членки участват и **социалните партньори**. В някои държави членки са включени и митническите власти, органите по миграцията, полицията и прокуратурата. Ефективна и независима *инспекция по труда* е необходима като основно и предварително условие за правилно прилагане на трудовото законодателство. Съкращенията в националните бюджети на разходите за инспекциите по труда и заедно с това намаляването на броя на трудовите инспектори, прави надзора по-неефективен. Правителствата трябва да предприемат финансови мерки и да осигурят увеличение на средствата за инспекциите по труда.

За ЕКП е изключително важно да бъде приета директива, която да определя *минималните стандарти за инспекциите по труда*, директива, която да бъде приложена в държавите-членки на база Конвенция No.81 на МОТ за гарантиране спазването на трудовото и социално законодателство. Подобна директива трябва да създаде предпоставки за функционираща система на инспекциите по труда и за международно обучение на трудовите инспектори, да гарантира спазването на техните права и задължения, като им дава възможност за достъп до работното място, за прегледи, разговори с работещите и с работодателите, за достъп до документи и материали, както и възможност за проверка без предварително предупреждение. Където работят подобни системи, държавите-членки **ще могат да поверяват на социалните партньори** контрола върху спазването на договореностите по заплащането и условията на труд.

Много е важно, когато вината бъде констатирана от *контролен орган*, то в тези случаи тя да не пада върху работещия. Последниците трябва да бъдат такива, че нелегалният работник да бъде считан за работещ с всичките си права, резултат от този статут. Поне минималното равнище на социална защита трябва да му бъде гарантирано, дори когато работодателят не е внесъл социалните му вноски. Работодателите, за които е доказано, че са виновни и че ползват нелегален труд ще бъдат подложени на сериозни санкции, които ще действат като превенция. Изключването им от обществени поръчки е един от примерите за това. Ключовият момент тук е, че санкциите ще имат възпиращ ефект. Единствено когато тези санкции бъдат достатъчно сурови, използването на нелегален труд стане неизгодно за работодателя, самите те ще се откажат от незаконната си дейност.

Жизнено важно е всички власти, които са отговорни за борба с недеklarираната заетост на национално ниво да си съдействат активно и на европейско равнище, поради факта, че двустранното сътрудничество не може да бъде толкова ефективно. В много случаи, нелегалната заетост може да бъде засечена чрез проверка на вече съществуваща информация, предоставена от националните органи. ЕКП приветства инициативата да се създаде *Европейска платформа*, целяща подобряване на взаимодействието между правоприлагащите органи на европейско равнище.

*Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета за създаването на европейска платформа с цел да се засили сътрудничеството за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд*¹⁴

Предложението е резултат от различни проучвания и консултации по темата. През 2010 г. е извършено външно проучване на възможността за създаване на европейска платформа за сътрудничество между инспекторатите по труда и други компетентни наблюдаващи и правоприлагащи органи с цел предотвратяване на недеklarирания труд и борба с него. При подготвянето на инициативата са използвани също специалното проучване на Евробарометър

¹⁴ От Предложението за Решение на Европейския парламент и на Съвета за създаването на европейска платформа с цел да се засили сътрудничеството за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд (COM(2014) 221 final, Брюксел, 9.4.2014 г.) са използвани откъси от стр.6-9; пълният текст е достъпен на:
http://www.parliament.bg/pub/ECD/150406COM_2014_221_BG_ACTE_f.pdf

относно недеklarирания труд и изготвеният наскоро доклад на Eurofound за противодействието срещу недеklarирания труд в държавите членки.

Проведена е и консултацията със заинтересованите страни в рамките на групата на генералните директори за индустриалните отношения (DG IR), Комитета на старшите инспектори по труда (SLIC) и Административната комисия за координация на системите за социална сигурност.

Вижданията на европейските социални партньори бяха събрани на първия етап на консултацията (от 4 юли 2013 г. до 4 октомври 2013 г.). Целта на консултацията беше да се получи становището на социалните партньори относно възможното направление на действие на ЕС. Социалните партньори се съгласиха с общото описание на проблема и посочиха, че действието на равнище ЕС е оправдано с оглед на основната цел- подпомагане на националните органи (например инспекторатите по труда, органите за социална сигурност и данъчните органи) при предотвратяването и възпирането на недеklarирания труд. Като цяло социалните партньори се съгласиха, че една европейска платформа би могла да бъде подходящо средство за засилване на сътрудничеството между държавите членки.

Вторият етап на консултацията със социалните партньори се състоя от 30 януари до 13 март 2014 г. Целта на консултацията бе да се получат становищата на социалните партньори относно съдържанието на предвижданата инициатива за засилване на сътрудничеството между държавите членки за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд. Социалните партньори подкрепиха като цяло действията на равнище ЕС за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд и потвърдиха становището си, изразено по време на първия етап на консултацията относно целите, обхвата, задачите/ инициативите и формата на платформата, както и участието в нея. Бяха представени нови елементи по отношение на участието на социални партньори в платформата.

Синдикатите и представители на работодателите изразиха съгласие, че в платформата следва да участват като наблюдатели социални партньори на равнище ЕС- както междуотраслови, така и от сектори с широко разпространение на недеklarирания труд. Някои профсъюзи и представители на работодателите предложиха социалните партньори да получат статут на членове. Оценката на въздействието включва няколко варианта за засилване на сътрудничеството на равнище ЕС за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд. Първият разгледан вариант беше да не се предприемат нови действия извън съществуващите работни групи и инициативи. Беше разгледан и вариант за по-добро координиране на работата на различните съществуващи работни групи и комитети. Третият вариант се изразяваше в създаването на европейска платформа за засилване на сътрудничеството на равнище ЕС за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд.

Бяха разгледани няколко подварианта за създаване на платформата- с доброволно или задължително членство в нея и с възлагането на Eurofound на отговорността за координирането на действията на държавите членки срещу недеklarирания труд. Разгледан беше и вариант за създаването на децентрализирана агенция, която да отговаря за прилагането на законодателството на ЕС и за противодействието срещу недеklarирания труд.

Заклучението от анализа е, че предпочитаният вариант е създаването на европейска платформа със задължително членство. Тя би осигурила участието на всички съответни органи на всички държави членки в дейности на равнище ЕС и би дала възможност за редовно и оперативно сътрудничество в тази област. По-конкретно, задължителното участие беше сметено за необходимо, тъй като сътрудничеството за справяне с трансграничните аспекти на недеklarирания труд не може да бъде осъществено в пълна степен, ако някои държави членки участват (тези, за които мерките по посочените аспекти са приоритетни- т.е. главно държавите на местоназначение), а други - не.

Платформата ще обедини като свои членове различни правоприлагащи органи от всички държави членки. Със статут на наблюдатели ще се ползват други заинтересовани страни, по-специално социалните партньори на равнище ЕС, съответните децентрализирани агенции на Съюза, като например Eurofound и Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA), и международни организации като Международната организация на труда (МОТ) и представители на държавите от ЕИП. Платформата ще извършва редица задачи, които трябва да бъдат определени и прилагани въз основа на одобрените работни програми. Обменът на добри практики би била първата практическа стъпка за сътрудничество. Той ще задълбочи познаването на явлениято и ще подобри разбирането относно мерките за противодействие срещу недеklarирания труд в държавите членки и основните заинтересовани страни. За оптимално използване на този обмен, основан на базата от данни на Eurofound, може да се създаде база от знания, която, наред с останалото, да дава допълнителни подробности относно въпросите, свързани с правоприлагането, и да доведе до разработването на общи насоки и принципи. Предвижда се с изграждането на взаимно доверие и натрупването на опит платформата постепенно да се развие от форум за обмен на информация и добри практики до по-сложни форми на сътрудничество.

Крайната цел е платформата да бъде в състояние да предприема съвместни обучения и обмен на персонал, както и да координира оперативни действия, включително съвместни инспекции и обмен на данни.

Предложението *цели* да се подобрят разработването, изпълнението, наблюдението и оценяването на инструментите на Съюза, политиките (като се спомага за високо качество и устойчива заетост, гарантират се адекватни и достойни условия на социална защита, води се борба срещу социалното изключване и бедността и се подобряват условията на труд) и съответното законодателство, както и да се насърчи основаното на факти разработване на политики и постигането на социален напредък в партньорство с различните заинтересовани страни.

Ролята на социалните партньори в борбата с недеklarирания труд

Още в резолюцията на Съветът на ЕС¹⁵ от октомври 2003 г. е отправен призив държавите членки да възприемат превантивни действия и санкциониране с оглед елиминирането на недеklarирания труд, както и да бъдат положени

¹⁵ В оригинал: „Council resolution on transforming undeclared work into regular Employment” (Official Journal C 260, 29/10/2003 P. 0001 – 0003), достъпна на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003G1029%2801%29>

съответните усилия за измерване обхвата на проблема и постигнатия до момента прогрес. **Социалните партньори на европейско ниво** са приканени към: 1) последователно занимаване с темата за недекларирания труд в контекста на съвместно договаряната многогодишната работна програма; 2) продължаващо третиране на материята (за недекларирания труд) на секторно ниво в контекста на секторните комитети за социален диалог. **На национално ниво** пък **социалните партньори** са приканени към популяризиране декларацията за икономическа активност и заетост и борба с разпространението на недекларирания труд чрез повишаване на осведомеността и други действия, като например, където това е уместно, колективно говаряне, съобразено с националните традиции и практики, по начини, които допринасят, наред с другото, към опростяване на бизнес средата (особено по отношение на малките и средните предприятия).

Годишният обзор на растежа 2013 също акцентира върху важната роля на социалните партньори при борбата с недекларирания труд- роля, която трябва да се споделя заедно с публичните власти¹⁶.

В Резолюцията на ЕКП относно недекларирания труд (от март 2014 г.) е изведена **ключовата роля на синдикатите в борбата срещу недекларирания труд** и в защитата на нелегалните работещи, независимо от техния статус. Синдикатите обикновено са първите, които научават за проблемните и незаконните ситуации, за измамите и злоупотребите. В някои държави, социалните партньори имат ясно определена функция и работят съвместно с обществените органи за превенция и контрол върху нелегалния труд. **Ролята на синдикатите** включва: преговори на всички равнища за ограничаване на появите на недеклариран труд; повишаване осведомеността относно негативните последици от този вид трудови взаимоотношения, от една страна, и за ползите от законния труд, от друга; предоставяне на правни съвети за незаконните работещи; активно участие в работата по политиките, в трипартитните органи и в изследователските агенции, включително и в новата платформа на ЕС – с оглед подпомагане изготвянето на общ отговор срещу проявите на незаконния труд.

¹⁶ В оригинал: „CONSULTATION DOCUMENT of 4.7.2013. Consultation of Social Partners under Article 154 TFEU on enhancing EU cooperation in the prevention and deterrence of undeclared work”. Използван е цитат от стр. 3. Пълният вариант на текста може да бъде намерен на: http://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FblobServlet%3FdocId%3D10345%26langId%3Den&ei=oj2YU9SbNe354QT10IH4BA&usq=AFQjCNGGM59Dwqx63HUt_UTeDauUZE_OwA&bvm=by.68693194.d.bGE

2. СЕНЧЕСТАТА ИКОНОМИКА И НЕДЕКЛАРИРАНИЯТ ТРУД - ИЗСЛЕДВАНИЯ

„Фактът, че недеklarираният труд не се наблюдава и регистрира, както и че се определя по различен начин в националните законодателства, затруднява получаването на надеждни данни относно разпространението му в държавите членки. В резултат на това оценките на недеklarирания труд се различават значително”¹⁷.

Изследване за прехода от сенчеста към формална икономика

В изследване на Комитета за вътрешния пазар и защита на потребителите към Европейския парламент, озаглавено „От сенчестата към формалната икономика: изравняване на равнопоставеността в рамките на единния пазар”¹⁸, е използвана следната дефиниция за „сенчестата икономика”: *тя обхваща дейностите на бизнесът и индивидите, които не успяват да спазват данъчните закони и/ или регулациите и законите, управляващи бизнес дейностите.* Тук се включват незаконни действия, свързани с предлагането на легални стоки и услуги (напр. контрабанда), но се изключват незаконни дейности, свързани с предлагане на незаконни стоки и услуги (като напр. разпространение и търговия с наркотици).

Според изследването:

- налице са трудности при изчисляването на сенчестата икономика във връзка със скритата ѝ природа. До момента няма национална или международна агенция или организация, която да прави систематично количествени изчисления на дела на икономиката в сянка. При липса на официални данни за сенчестата икономика, анализът в настоящото изследване се базира на изчисленията на Шнайдер¹⁹. Според него, размерът на сенчестата икономика в 27-те страни членки на Европейския

¹⁷ Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета за създаването на европейска платформа с цел да се засили сътрудничеството за предотвратяване и възпиране на недеklarирания труд

¹⁸ Directorate general for internal policies, policy department A “Economic and scientific policy” - study “From shadow to formal economy: leveling the playing field in the single market”, page 19. Authors: Mr. Patrice Muller, London Economics (Project Director); Mr. Gavan Conlon, London Economics; Mr. Mark Lewis, London Economics; Ms. Iris Mantovani, London Economics. June, 2013.

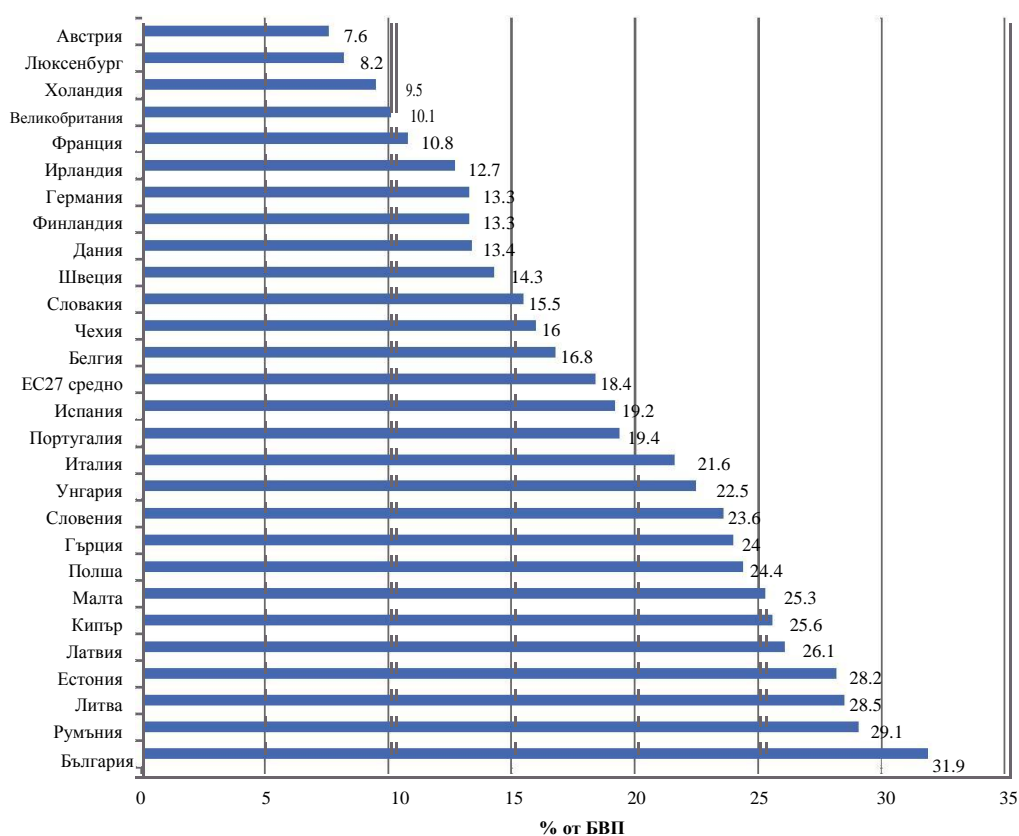
¹⁹ В оригинал: ”Schneider, F., 2011. Size and development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2012: Some new facts”; изследването е достъпно на: <http://www.economics.uni-linz.ac.at/members/Schneider/files/publications/2012/ShadEcEurope31.pdf>

съюз (ЕС) през 2012 г. представлява около 2,35 трилиона евро, което е около 18,4% от БВП на ЕС (*виж фигура 1 и таблица 1*). Отново според данните на Шнайдер могат да бъдат отчетливо изведени следните две наблюдения: 1) Източноевропейските страни, или новите страни членки на ЕС като България, Кипър, Чехия, Латвия, Литва, Полша имат по-висок дял на сенчестата икономика спрямо старите страни членки на съюза като Австрия, Белгия, Германия, Италия (наблюдава се ръст на икономиката в сянка от запад на изток); 2) Наблюдава се развитие и нарастване на размера на сенчестата икономика от север на юг- средно, южноевропейските страни имат значително по- големи сенчести икономики от тези в Централна и Западна Европа.

- бизнесът оперира в сенчестата икономика, за да избегне спазването на закона и правилата, плащането на данъци, екологичните разпоредби и регулации.
- **наличието на голяма по дял сенчеста икономика има няколко основни негативни ефекта.** *Първо*, представлява заплахата за единния пазар и неговата регулативна рамка, тъй като функциониращите в икономиката в сянка типично не се придържат към разнообразните закони и регулации, целящи регулиране на пазарите, защита на потребители и служители, опазване на околната среда. *Второ*, правителствата изпускат значителни данъчни постъпления, тъй като бизнесите и индивидите от сенчестата икономика не спазват данъчното законодателство (както е изтъкнато в изводите от изследването върви се към „нисък данъчният морал“). Пропуснатите данъчни приходи налагат сериозно орязване на разходите и повишаване на данъците. *Трето*, важните социални и икономически програми, включително и тези съфинансирани от ЕС, могат да не получат дългосрочно финансиране. Четвърто, по- ниските оперативни разходи в икономиката в сянка, произтичащи от избягване плащането на данъци и регулаторните изисквания, поставя значително напрежение както върху единния пазар, така и върху националните такива. Дейностите в сенчестата икономика разрушават равнопоставеността на единния пазар, разграничавайки бизнесите и индивидите от формалната и тези от сенчестата икономика. *На последно място*, икономиката в сянка генерира продуктова неефективност в дългосрочен план.
- по цитирани данни, в изследването се посочва, че някои сектори са по-податливи от гл.т. разпространяване на икономиката в сянка - секторите с относително най-големи дялове са строителство, търговия на едро и дребно, хотели и ресторанти, транспорт и комуникации. Обратно, при мините, електричеството и финансовите услуги дяловете на сенчестата икономика са много ниски. Това се дължи от части на силната регулация в тези индустрии, фактът, че разчитат на повтарящи се клиенти, но и на това, че много от транзакциите не са извършват чрез плащане в кеш²⁰.

²⁰ Directorate general for internal policies, policy department A “Economic and scientific policy”- study “From shadow to formal economy: leveling the playing field in the single market”, page 10, 18, 23, 90. Authors: Mr. Patrice Muller, London Economics (Project Director); Mr. Gavan Conlon, London Economics; Mr. Mark Lewis, London Economics; Ms. Iris Mantovani, London Economics. June, 2013.

Фигура 1: Размер на недеklarирана икономика като % от БВП за 2012 г. по страни

Източник: Шнайдер (2012, Табл. 1.1)

Таблица 1: Размер на сенчестата икономика в държавите членки на ЕС за периода от 2003 до 2012 г. (като % от официалния БВП); размер в милиарди евро през 2012 г.

Държава	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	млрд. евро за 2012 г.
Австрия	10.8	11.0	10.3	9.7	9.4	8.1	8.5	8.2	7.9	7.6	23.6
Белгия	21.4	20.7	20.1	19.2	18.3	17.5	17.8	17.4	17.1	16.8	63.7
България	35.9	35.3	34.4	34.0	32.7	32.1	32.5	32.6	32.3	31.9	12.6
Кипър	28.7	28.3	28.1	27.9	26.5	26.0	26.5	26.2	26.0	25.6	4.6
Чехия	19.5	19.1	18.5	18.1	17.0	16.6	16.9	16.7	16.4	16.0	24.4
Дания	17.4	17.1	16.5	15.4	14.8	13.9	14.3	14.0	13.8	13.4	32.6
Естония	30.7	30.8	30.2	29.6	29.5	29.0	29.6	29.3	28.6	28.2	4.8
Финландия	17.6	17.2	16.6	15.3	14.5	13.8	14.2	14.0	13.7	13.3	25.9
Франция	14.7	14.3	13.8	12.4	11.8	11.1	11.6	11.3	11.0	10.8	219.2
Германия	17.1	16.1	15.4	15.0	14.7	14.2	14.6	13.9	13.7	13.3	351.6
Гърция	28.2	28.1	27.6	26.2	25.1	24.3	25.0	25.4	24.3	24.0	46.5
Унгария	25.0	24.7	24.5	24.4	23.7	23.0	23.5	23.3	22.8	22.5	22.3
Ирландия	15.4	15.2	14.8	13.4	12.7	12.2	13.1	13.0	12.8	12.7	20.7
Италия	26.1	25.2	24.4	23.2	22.3	21.4	22.0	21.8	21.2	21.6	338.0
Латвия	30.4	30.0	29.5	29.0	27.5	26.5	27.1	27.3	26.5	26.1	5.8
Литва	32.0	31.7	31.1	30.6	29.7	29.1	29.6	29.7	29.0	28.5	9.3
Люксембург	9.8	9.8	9.9	10.0	9.4	8.5	8.8	8.4	8.2	8.2	3.6
Малта	26.7	26.7	26.9	27.2	26.4	25.8	25.9	26.0	25.8	25.3	1.7
Холандия	12.7	12.5	12.0	10.9	10.1	9.6	10.2	10.0	9.8	9.5	57.1
Полша	27.7	27.4	27.1	26.8	26.0	25.3	25.9	25.4	25.0	24.4	92.6
Португалия	22.2	21.7	21.2	20.1	19.2	18.7	19.5	19.2	19.4	19.4	32.1
Румъния	33.6	32.5	32.2	31.4	30.2	29.4	29.4	29.8	29.6	29.1	38.2
Словения	26.7	26.5	26.0	25.8	24.7	24.0	24.6	24.3	24.1	23.6	8.4
Испания	22.2	21.9	21.3	20.2	19.3	18.4	19.5	19.4	19.2	19.2	201.3
Словакия	18.4	18.2	17.6	17.3	16.8	16.0	16.8	16.4	16.0	15.5	11.2
Швеция	18.6	18.1	17.5	16.2	15.6	14.9	15.4	15.0	14.7	14.3	58.6
Великобритания	12.2	12.3	12.0	11.1	10.6	10.1	10.9	10.7	10.5	10.1	192.6
ЕС 27 (непретеглени)	22.3	21.9	21.5	20.8	19.9	19.3	19.8	19.5	19.2	18.4	2352.3

Източник: Schneider, F., 2011; Eurostat; and LE calculations

Анализ на Европейските социални партньори

През 2007 г. **Европейските социални партньори** изготвят съвместен анализ, отнасящ се до ключовите предизвикателства пред европейските трудови пазари²¹. Важно място в анализа е отделено и на недеklarирания труд, разгледан, от една страна, като комплексен феномен (резултат от действието на множество фактори), и от друга, като практика, засягаща всички страни: работодатели, работници, държави членки. Чрез него се създава нелоялна конкуренция за бизнеса в трудоемки сектори, работниците биват поставяни в несигурни условия на труд, подкопава се финансирането на данъчната система и социалната защита.

Борбата с недеklarирания е разгледана като споделена отговорност на публичните власти и социалните партньори, тъй като ефективността тук е възможна само при ангажиране на участници на всички нива. Европейските социални партньори се обръщат към държавите членки с призив за справяне с проблема за недеklarирания труд, посредством:

- 1) гарантиране спазването на закона и правата (администрация, социална инспекция, съдилища);
- 2) подобряване на сътрудничеството между социалните администрации в целия ЕС;
- 3) разработване съвместно със социалните партньори инициативи, отчитайки ситуацията на национално ниво - включително кампании срещу недеklarирания труд, като се започва в тези сектори, където злоупотребите са най-широко разпространени.

Евробарометър

В публикувания през март 2014 г. доклад на Евробарометър „Недеklarираният труд в Европейския съюз“²² (на база проведеното в периода април - май 2013 изследване) се споменава, че недеklarираният труд засяга всички страни членки и преходът от недеklarирана към формална заетост е важна тема в политиката по заетостта на Европейската Комисия (ЕК).

Каква е използваната в изследването дефиниция на „недеklarирания“ труд? Анкетиранияте са били помолени да посочат като недеklarиран труд всички платени дейности, които по принцип са законни, но не са декларирани пред

²¹ „Key challenges facing European labour markets: european Social partners joint analysis” - използвани са цитати от стр. 19, 51,52, 60. Пълният вариант на текста може да бъде намерен на: <http://www.etuc.org/key-challenges-facing-european-labour-markets-european-social-partners-joint-analysis>

²² Special Eurobarometer 402, report “Undeclared work in the European union”, page 2, TNS opinion and social, March 2014; http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_402_en.pdf
Изследването е проведено от “TNS Opinion & Social network” в 27-те държави-членки на Европейския съюз и в Хърватия в периода 26 април- 14 май 2013 г. От името на Генерална дирекция ”Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване” 26,563 респонденти от различни социални и демографски групи са били интервюирани лице-в-лице, в домашна среда, на майчин език.

данъчните власти или пред социално-осигурителните институции. Незаконни дейности като контрабанда, разпространение на наркотици или други престъпни дейности не са били предвидени за докладване. Като цяло недекларираният труд не се ограничава единствено до извършената срещу парично заплащане работа, но също така включва и работа в замяна на плащане в натура - бартер на стоки, взаимна размяна на услуги. Въпреки това, изследването отчита само недекларирания труд, заплатен с пари; изключена е работата, извършена срещу заплащане в натура (с оглед да се осигури количествено определяне на стойността на дохода, придобит чрез недеклариран труд).

За да бъде ясно осъзната необходимостта от действия в областта на недекларирания труд, е необходимо да бъдат посочени последствията от този вид дейности. Подобно на разгледаните в първата глава ефекти върху обществото, и тук се посочва, че недекларираните дейности създават значителни разходи на няколко нива: данъчните власти получават по-малко приходи под формата на данък върху доходите или ДДС; институциите за социална сигурност не получават вноски и недекларираните дейности частично възпрепятстват създаването на редовна заетост с пълна социална защита. По този начин се подкопава финансирането (и стабилността) на социалните услуги, противоречи се на европейските идеали за солидарност и социална справедливост.

Какви са основните изводи от изследването?

В публикувания доклад недекларираният труд е разгледан от два ъгъла - от гл.т. търсенето и от гл.т. на предлагането му.

- Перспективата на търсенето включва купуване на стоки и услуги, които може да включват недеклариран труд. Резултатите показват, че през 2013 г. около 1 от 10 европейци смята, че са използвали недекларираните стоки и услуги през последната година. Най-често използваните от европейците стоки и услуги, които може да включват недеклариран труд, включват ремонт и обновяване на дома, поправка на автомобили, почистване на къщата, купуване на храна (в т.ч. домашно производство), градинарство. Най-популярният източник на недекларираните стоки и услуги са приятелите, колегите и познатите, а най-честата причина европейците да ги употребяват - ниската цена.
- Интересни наблюдения по темата са изведени и от перспективата на снабдяването - един от 25 европейци казва, че е полагал недеклариран труд през последната година, а 1 от 3-ма казва, че познава човек, полагащ недеклариран труд. Положеният недеклариран труд се съсредоточава предимно в областта на ремонтите и обновяването, градинарство и почистване, като най-честият ползвател на недекларираните дейности са приятели, колеги и познати. Основната причина за полагане на недеклариран труд е фактът, че и двете страни на взаимоотношението имат изгода от него. Други причини са и невъзможността за заемане на редовна работна позиция, наличието на прекалено високи данъци и социални осигуровки, липса на други източници на приходи.

3. ДОКЛАД НА ЕВРОПЕЙСКАТА ФОНДАЦИЯ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА УСЛОВИЯТА НА ЖИВОТ И ТРУД: „СПРАВЯНЕ С НЕДЕКЛАРИРАНИЯ ТРУД В 27-ТЕ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА ЕС И НОРВЕГИЯ: ПОДХОДИ И МЕРКИ ОТ 2008 Г. НАСАМ”.

Целта на публикувания на 4 юни 2013 г. доклад²³ е, от една страна, изготвяне на актуализиран преглед на подходите и мерките на политиката, които са използвани за справяне с недекларирания труд от началото на рецесията през 2008 г., а от друга – осигуряване на източник/ база данни, способстващи избора на политически ефективни подходи и мерки в тази насока.

Подобно на по-ранните доклади (Eurofound, 2008, 2009), и тук е възприета дефиницията на Европейската комисия за това какво е недекларирания труд, а именно *„платените дейности, които са законни по своята същност, но не са декларираны пред публичните органи, като се отчитат различията в регулаторните системи на държавите членки”*.

Кратко представяне съдържанието на доклада²⁴

Съществуват две противоположни становища по отношение на това какво се случва с размера на недекларираната икономика по време на икономическа криза. Едното е, че тя отбелязва ръст, свързан с декларираната икономика. Обосновката е, че предприятията и домакинствата са склонни да търсят начини за икономия на разходи, за да компенсират намаляващите печалби и доходи, като заменят декларирания труд с недеклариран труд, а безработните са по-склонни да приемат недекларирана работа като стратегия за справяне. Противоположното становище е, че недекларираната икономика отбелязва спад поради по-слабото търсене на незаконна работна ръка във връзка с намаленото наличие на паричен ресурс; традиционните сектори, в които е концентриран недекларираният труд (като строителство и ресторантьорство), са засегнати в по-голяма степен по време на икономическа криза, а недекларираният труд е заменен от „гъвкав“ и по-евтин деклариран труд.

Какви промени са настъпили в размера на недекларираната икономика от началото на рецесията? Увеличил ли се е или е намалял?

Оценките на Шнайдер (Schneider, 2012 г.) показват, че освен слабото увеличение между 2008 г. и 2009 г. в повечето от държавите от ЕС-27, е отбелязано продължително нарастващо намаляване на размера на

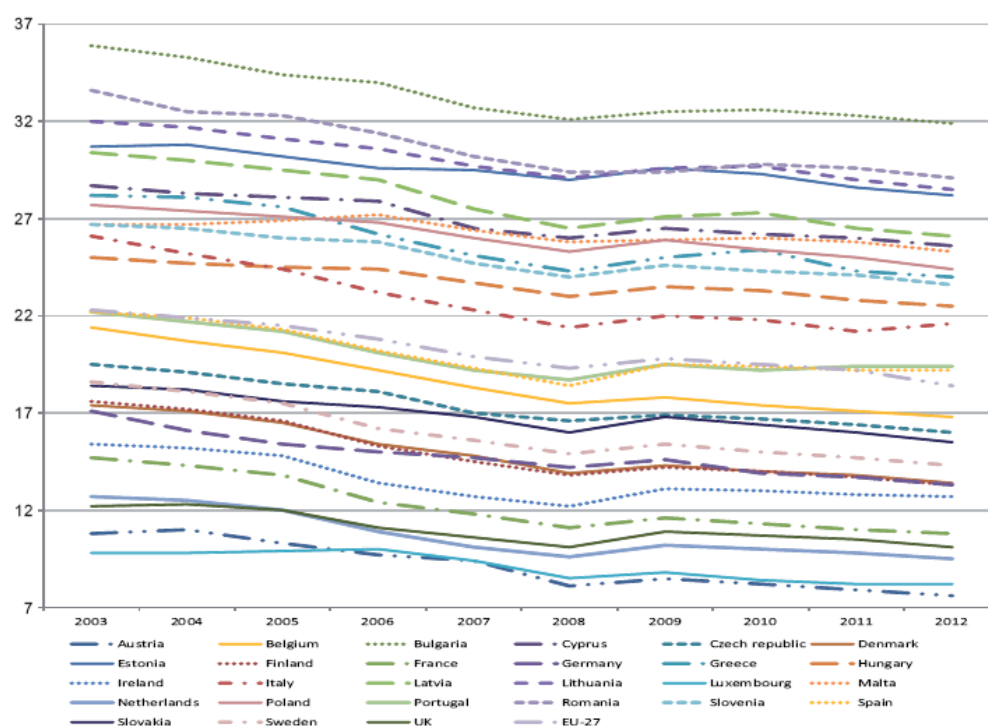
²³ Eurofound (2013), Tackling undeclared work in 27 European Union Member States and Norway: Approaches and measures since 2008, Eurofound, Dublin; достъпен на: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef13243.htm>

²⁴ За целта са използвани, както извадки от пълния доклад, така и цитати от резюмето на доклада – резюмето е публикувано и на български език на 12.07.2013 г. и е достъпно на: http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef132431_bg.htm

недекларираната икономика от стойност, равняваща се на 22,3 % от БВП през 2003 г., на 18,4 % през 2012 г. Тази тенденция се установява във всички държави членки на ЕС-27, и в Норвегия.

Изхождайки от изчисленията на Шнайдер от 2012 г. (базиращи се на метода МІМІС), *фигура 1* илюстрира как се променя размерът на недекларираната икономика от началото на рецесията в ЕС 27. Въпреки слабото покачване между 2008 и 2009 г. в повечето от страните в ЕС 27, в периода 2003-2012 г размерът на недекларирания труд във всички държави-членки продължава да намалява спрямо декларираната икономика.

Figure 1: Changing size of the undeclared economy as % of GDP, 2003–2012

Source: Derived from Schneider (2012, Table 1.1)

Въпреки тази обща тенденция, размерът на недекларираната икономика се различава значително в отделните държави членки, като варира от 7,6 % от БВП в Австрия до 31,9 % в България. Както беше посочено и в предходната глава на настоящия брой, действително в ЕС-27 е налице ясно разделение север-юг и изток-запад. Държавите с недекларирана икономика на равнище под средното са в голяма степен западноевропейски и северни държави членки, а тези с недекларирана икономика на равнище над средното са или източно- и централноевропейски, или южноевропейски държави членки.

Кой е засегнат от спада на недекларираната икономика по време на настоящата икономическа криза?

В северните държави хората, които имат декларирана работа и обикновено са допълвали приходите си, използвайки недекларираната икономика, са засегнати

в по-голяма степен от други от спада на недеklarираната икономика по време на настоящата рецесия. В Южна Европа безработните са най-силно засегнати от този спад. Такова е положението и в Западна, както и в Източна и Централна Европа, но и в ЕС-27 като цяло. Дори когато безработните получат недеklarирана работа, тя е по-ниско платена и годишният доход от нея е по-нисък от доходите, получавани от назначените официално на такава работа.

Какви са основните констатации от изследването?

От началото на рецесията в целия ЕС беше въведен широк набор от подходи и на политиката с цел справяне с недеklarирания труд. Въпреки че възпиращият подход, целящ постигане на спазване на изискванията чрез разкриване и налагане на наказание при неспазване, продължава да бъде водещият подход в по-голямата част от държавите членки, от началото на рецесията се засили възприемането на стимулиращия подход. Този подход предвижда насърчаване и стимули за присъединяване на хората и предприятията към официалната икономика.

До 2010 г. 90 % от 30-те държави от Европейското икономическо пространство (ЕИП) и Швейцария прилагат мерки на политиката, които способстват за предотвратяване на ангажирането с недеklarирана работа на хора и предприятия от самото начало, 64 % от държавите използват една или повече оздравителни мерки, които да позволят узаконяването на недеklarираната работа, а 69 % бяха приели мерки за ангажираност в опитите да се улесни по-голямата ангажираност към идеята за „морал при плащането на данъци“. Въпреки това диапазонът на приложените мерки за ангажираност остава сравнително малък.

Освен опростяването по отношение на спазването на изискванията, само ограничен брой държави приеха други превантивни мерки на политиката. С изключение на целенасочените стимули по отношение на преките данъци (като например облекчения за подоходните данъци, намаляване на данъците и схеми за субсидии) по-малко от една трета от държавите бяха приели други оздравителни мерки на политиката и освен кампаниите за повишаване на осведомеността много малко бяха приели други мерки за ангажираност. Въпреки това, от началото на рецесията в някои държави са приложени много иновативни мерки на политиката, които биха могли да бъдат пренесени в други държави. Те са включени в *придружаващата настоящия обобщаващ доклад разширена база данни за добри практики по отношение на мерките на политиката при борбата с недеklarирания труд*.

Какви политически насоки могат да бъдат изведени от доклада на Европейската фондация?

Първата важна констатация в този обобщаващ доклад е, че държавите членки на ЕС, и Норвегия се стремят да прилагат много нови мерки в политиката, които могат да бъдат пренесени в други сектори и държави. Ако *придружаващата база данни* бъде използвана от държавите членки за установяване на нови възможности за инициативи на политиката, така че да разширят своя набор от

мерки, ще бъде постигната една важна цел. В настоящия доклад се предлагат насоки за потенциални добри практики по отношение на мерките на политиката, които държавите членки могат да използват.

Втората важна констатация е, че съществува силна взаимовръзка между прилаганите по-обща мерки за ограничаване на разходите и размера и ръста на недеklarираната икономика. Като оценява последиците за недеklarираните икономики от прилагането на неолибералните антикризисни ограничителни мерки за намаляване на данъците, стремежа към дерегулиране и минимизиране на държавната намеса и социалдемократичните антикризисни ограничителни мерки за подпомагане на държаните разходи за пазара на труда и осигуряване на социална защита, настоящият доклад показва, че неолибералните мерки се свързват в по-голяма степен с по-големите недеklarирани икономики, а социалнодемократичните мерки - с по-малките, недеklarирани икономики.

Не само че не съществува зависимост между по-ниските данъчни ставки и по-малките недеklarирани икономики, но системите за социална сигурност, при които има по-високи разходи за намеса на пазара на труда, социална защита и преразпределение и по-високи равнища на равенство (измервани с коефициента Gini), имат по-малки недеklarирани икономики.

Не само че не съществува зависимост между по-ниските данъчни ставки и по-малките недеklarирани икономики, но системите за социална сигурност, при които има по-високи разходи за намеса на пазара на труда, социална защита и преразпределение и по-високи равнища на равенство (измервани с коефициента Gini) имат по-малки недеklarирани икономики.

Тези констатации обаче трябва да се разглеждат внимателно. Въпреки че посочените взаимовръзки не предполагат причинно-следствена връзка, те подсказват, че съществува известна зависимост между видовете прилагани антикризисни мерки на икономии и размера и ръста на недеklarираните икономики. Би било полезно да се направи оценка в по-продължителен период от време, във всяка държава членка, дали съществува подобна силна зависимост между разходите за намеса на пазара на труда и за постигане на социална сигурност и размера на недеklarираните икономики. Ако се установи силна зависимост, това ще осигури допълнителни доказателства, че размерът на недеklarираната икономика е свързан с провежданите общи икономически и социални политики.

4. ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА СПРАВЯНЕ С НЕДЕКЛАРИРАНИЯ ТРУД- БАЗА ДАННИ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ФОНДАЦИЯ

По-долу ще бъдат представени някои от разнообразните мерки, приложени от началото на кризата насам в 27-те страни-членки на ЕС и Норвегия с оглед справяне с недеклаирания труд. Повече подробности могат да бъдат намерени в разширената база данни с добри практики, придружаваща доклада²⁵. Ще бъдат разгледани мерки за възпиране и превенция, за легитимиране на недеклаирания труд, промяна на нагласите и пораждање на задължение за плащане на данъци.

Мерки за възпиране

Чрез прилагането на мерки за възпиране страните-членки се стремят да принудят хората, ангажирани в недеклаирания труд или планиращи участие в него, да преминат към деклариран труд чрез промяна в съотношението разходи-ползи. За да се постигне това, се правят опити за увеличаване на възприеманата или действителната възможност за засичане, както и използване на санкциониране с оглед гарантиране, че очакваните разходите, съпътстващи разкриването и прилагането на наказание, надвишават икономическата полза от включването в недеклаирана заетост. С други думи, фокусът е върху увеличаване на реалните и предполагаемите разходи за извършване на недеклаиран труд.

Мерки за превенция

Могат да се приемат най-малко шест широки политически мерки, за да се даде възможност на хората да работят законно от самото начало, а именно: опростяване на изпълнението; технологични интервенции; въвеждане на нови категории на законна стопанска дейност; предоставяне на преки или косвени данъци и осигурителни стимули за насърчаване на хората да се ангажират с деклариран труд; програми за развитие на микро-предприятията, за да помогнат на предприятията да се създават и развиват официално (в декларираната икономика); и въвеждане на инициативи, за да се гарантира по-плавен преход към самостоятелна заетост.

Поправителни мерки

В допълнение към мерките за превенция от извършване на недеклаирани труд са били въведени много и различни инициативи в помощ на тези, които вече участват в недеклаирания труд да узаконят дейността си. Тези мерки разделени в две категории: мерки, предназначени да помогнат на недеклаираните работници да направят преход към деклариания труд и мерките за насърчаване на купувачите да използват по-скоро деклариания, отколкото недеклаирания

²⁵ Представени са общо 186 инициативи, демонстриращи както различните подходи, така и ефективността на мерките и възможността за тяхното пренасяне в друг социално-икономически контекст. Базата данни е достъпна на:

<http://www.eurofound.europa.eu/areas/labourmarket/tackling/search.php>

труд. По отношение на недеklarираните работници, могат да бъдат прилагани най-малко три вида мерки: широка обществена амнистия, доброволно оповестяване, индивидуална подкрепа за бизнеса и консултантски услуги за подпомагане на нерегистрираните предприятия да направят преход към официалната икономика. Мерките, които имат за цел да насърчат купувачите - това са или клиенти, или работодатели – да купуват стоки и услуги от декларирания, а не от недеklarирания труд, включват целенасочени косвени данъчни мерки, целенасочени мерки, свързани с косвените и с преките данъци и субсидиране разходите за заплати, включително и ваучерни схеми.

Мерки за ангажираност

Подходът за ангажираност се прилага повече с цел да се насърчи спазването и да се предизвика намерение за морална ангажираност към внасяне на данъци, отколкото да променя разходите на недеklarирания труд или ползите от деклариранията заетост, за да не са необходимите методите на „моркова” и на „тоягата”. Казано по друг начин е налице преход от пряк към косвен контрол или от изпълнение към ангажираност.

ТИПОВЕ МЕРКИ ПО СТРАНИ
ОЗАКОНЯВАНЕ НА НЕДЕKLAPИРАНИЯ ТРУД:
БЕЛГИЯ:
<p><u>Ваучери за услуги</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • От 1 януари 2004 г. правителството на Белгия стартира система с ваучери за услуги, като нов опит да стимулира създаването на нови работни места чрез насърчаване търсенето на услуги по- близо до дома и предложи алтернатива на схемата за подпомагане на местните агенции по заетостта. • Целева група - безработни, които трудно намират работа, а сред тях са и онези, които се интересуват от недеklarиран труд. • Един ваучер струва 7,5 евро и съответства на 1 час домакинска помощ от регистрирана компания. Цената на ваучера е частично приспадане на данъци: ваучерът за услуги дава право на потребителите на 30% фиксирано намаляване на данъците, така че нетната му стойност е едва 5,25 евро. Като допълнение към сумата от 7,5 евро, регистрираната компания получава субсидия от правителството на стойност 13,91 евро. Потребителят може да закупи максимум 500 ваучера годишно, но хората с увреждания имат лимит от 2000. От 1 януари 2013г. един ваучер струва 8,5 евро. <p><u>Местни агенции по заетостта</u></p>

- Създаването на местни агенции по заетостта в общината или в група от общини има за цел да задоволи търсенето на дейности, които не се намират в редовния пазар на труда и които не са в конкуренция с него. В допълнение, местните агенции по заетостта трябва да се погрижат за търсенето на работа от продължително безработните хора, бенефициенти на доходите на социална интеграция и някои получатели на финансови социални помощи, които не могат да си намерят работа на пазара на труда.

Един работник от местно бюро по труда може да изработва следните часове на месец:

- 45 часа, ако работи за друг човек (помощ за битови и административни задачи), за местните власти или за компании и организации с нестопанска цел;
- 70 часа, ако работи за друг човек (помощ в градината, грижи и охрана) или за училища;
- 150 часа, ако работи в селското стопанство и градинарството (само за сезонни работници).

Има ограничение от 630 часа годишно, които работниците не могат да надвишават. Работниците от местните агенции по труда са заплатени чрез ваучери, закупени от техните работодатели. Цената на тези ваучери е между 5,95 и 7,95 евро. Цената варира в различните агенции и според вида на услугата, за която са предназначени. За да закупят ваучери, потребителите трябва да се регистрират в местната агенция по труда по местоживеене. На формата потребителят трябва да опише услугата, от която се нуждае.

ХЪРВАТСКА:

Сезонни ваучери за работещите

- Задължението на работодателя е за всеки отработен ден на работника или служителя да предостави ежедневен купон. Всички неизползвани ваучери могат да бъдат разменяни за пари в брой в офиса, от който са закупени. Новата система дава по-големи стимули за деклариране на сезонна работа, защото по силата на предишния закон социални вноски трябваше да бъдат платени за целия месец, дори ако сезонните работници са били на работа само пет дни. За да се защитят работниците е въведена минимална дневна надница от HRK 70.40 (€ 9.40) и работният ден не трябва да е повече от 12 работни часа. Сезонният работник може да се използва в продължение на 90 дни в рамките на една календарна година. Санкциите за нарушаване на разпоредбите на съответния закон са до 50 000 HRK за юридически лица и между HRK 10 000 и 30 000 HRK за физически лица.

Целеви стимули за регистриране на служителите

- Стимулите са били въведени, за да се наемат и да се регистрират лица над 50-годишна възраст, младежи без трудов опит, продължително безработните и хората с увреждания. Наемането на работа на лица от тези групи дава основание за отпускане на безвъзмездни средства на работодателите, подпомагащи финансирането на тяхната работа. Също са предоставени стимули за тези, които са безработни и искат да станат самонаети лица. Въпреки това секторите като хотелиерство и търговия са изключени от получаване на такива помощи, тъй като са вече добре разработени в Хърватия.

Бизнес регистрация за магазините от вида One-stop shop

- HITRO.HR се състои от няколко услуги: създаване на дружество с ограничена отговорност, e-Regos (централен регистър на осигурените лица), e-данъци, e-ДДС, e-пенсия, e-занаяти, e-кадастър и e-ъгъл. По-голямата част от споменатите услуги изискват издаване на разрешение за достъп до услугата и идентифициране чрез прилагане на смарт карти с цифров сертификат, издаден от Финансовата комисия. Като част от този проект е въведена многофункционална смарт карта (FINA електронна карта), предназначена за e-бизнес, която опростява и ускорява бизнес процесите и премахва ненужните документи. Ето защо e-картата спестява време и пари за бизнеса, желаещ да работи по електронен път.

КИПЪР:

Изменение на Осигурително право

- През февруари 2012 г. Законът за социално осигуряване от 2010г. беше изменен с цел задължително въвеждане от страна на работодателя на специална атестация, удостоверяваща заетостта на неговите служители, копието, от която да представи при поискване. Наред с другите неща, тази атестация включва името, номера на личната карта, социалноосигурителен номер, идентификационен номер на работодател и подписите на двете страни. Формулярът за атестиране се осигурява от Социално-осигурителната агенция. Това задължение има за цел да се ограничат случаите на недеklarиран труд.

Работодателят трябва да подаде тази атестация до най-близката служба за социално осигуряване не по-късно от края на месеца, през който работникът или служителът започне работа. В случай на нарушаване на тези задължения, работодателят е длъжен да заплати глоба в размер на € 200. Ако нарушението се повтори в рамките на 48 часа или се повтори в бъдеще, ще бъде наложена нова санкция в размер от € 400. Ако нарушението се докладва за трети път, работодателят ще бъде подведен под съдебна отговорност.

ДАНИЯ:

План за домашна заетост

- От 1 юни 2011 г. е възможно да се приспаднат разходите на занаятчии и домашни помощници с € 2,000 (DKK 15 000) за всеки член на домакинството над 18-годишна възраст чрез пилотен проект, наречен План Home - Job. Проектът ще продължи до края на 2013 година . Разходите, които е възможно да се приспаднат са за заплащане при почистване , поддържане на дома и градината и гледане на деца. Целта е триизмерна: да се предотврати недеklarирания труд в домовете, за да се създадат работни места в строителството и за насърчаване на собствениците на къщи да използват зелена енергия.

Целите на мярката, включваща данъчно облекчение от 15% за всяко лице от домакинството над 18 -годишна възраст за надомна работа, е да се предотврати широко разпространената

практика на недеklarиран труд в този вид дейност, извършена от фалшиви самонаети лица. Например, в строителството, където заплащането е от семейните доходи; за насърчаване ракриването на нови работни места в микро и малки предприятия в строителния сектор и за насърчаване на собствениците на къщи да избере зелена енергия, например, инсталиране на слънчеви панели, като има данъчни облекчения за извършената работа (невключваща материалите).

Нови данъчни правила срещу недеklarирания труд

- Като цяло мерките комбинират засиления мониторинг и нови малки данъчни облекчения:

Мерки, които трябва да бъдат изпълнени през 2012г.:

Предоставените услуги, които са в размер на и над 10 000 DKK трябва да бъдат платени по електронен път, например чрез кредитна карта, банков превод или онлайн банкиране. В противен случай клиентът съместно ще понесе отговорност и ще му бъде наложена санкция, ако доставчикът на услугата, напр. търговецът, не е декларирал данък или ДДС.

Министерството на финансите има право да прави инспекции на видима домакинска дейност от професионално естество. Изпълнителят/ доставчикът трябва да може да покаже необходимия идентификационен документ на властите. Властите не могат да влизат по домовете. Контролът се отнася само до компаниите, предоставящи услугите, а не до собствениците на имота. Работниците са длъжни да кажат номера на социалните си осигуровки и да покажат документ за самоличност на проверяващите.

Мерки, които трябва да бъдат изпълнени през 2013г.:

Младежи до 16г. могат да извършват домакинска работа или гледане на деца без да плащат данък. Освобождаването от данък е при положение, че са наети от частни лица, а не от фирми.

Пенсионерите могат да печелят до DKK 10,000 годишно, работейки в частни домове, без значение дали получават държавна пенсия.

Строителните обекти трябва задължително да имат съответните знаци и табели, от които да става ясно кои компании работят там.

Служебните и лекотоварните автомобили (до 4 тона) трябва задължително да бъдат брандирани с името или логото на фирмата и да имат регистрационния номер на компанията. Чуждестранните бусове трябва да имат видимо доказателство на предното стъкло за регистрацията им в RUT регистъра.

Помощта в часните имоти на членове от семейството и съседи е освободена от данък. Това не включва, обаче строеж на къща.

ЕСТОНИЯ:

Национални споразумения за минималната заплата

- Националната минимална работна заплата е определена с тристранно споразумение от 1992 до 2002г. Оттогава тя се договаря между социалните партньори ЕАКЛ и Конфедерацията

на естонските работодатели (Eesti Töandjate Keskliit, ЕТТК). Въз основа на тяхното споразумение, правителството постановява закон, чрез който минимална работна заплата влиза в сила.

Минималната работна заплата, която е влязла в сила по закон е задължителна за всички работодатели, т.е. не е позволено да се плащат по-ниски заплати на работниците и служителите. Изчислено е също така и минимално заплащане на час за тези, които работят на непълнен работен ден. Минималната заплата обикновено се определя за една година и по този начин се провеждат нови преговори всяка година.

Има и някои други аспекти на МРЗ, която се съгласува всяка година. Така например има някои социални придобивки, които са обвързани с МРЗ – обезщетенията за безработица, заплащането по време на отпуск или обучение или за заплатите на някои категории работници и служители в

публичния сектор (библиотечни и културни дейци, членове на надзорния съвет на някои държавни агенции и др.).

МАКЕДОНИЯ:

Опростяване на процедурите при започване на бизнес

- Първоначално, законът за бизнес регистрация е приет за намаляване на времето за процедурни стъпки и финансови разходи, необходими за започване на бизнес. Системата "на едно гише" бе иницирана и осъществена на два етапа, вторият от които се състои от три компонента : онлайн кандидатстване за регистрация на дружества (www.crm.org.mk); електронна система за класификация и листването на компании при съдебни процедури по несъстоятелност; и електронна система за регистрация на обезпечение и лизинг (ВТИ, 2012). Наред с това е компютъризирана системата за регистрация на заетите и безработните лица .

Пенсионният фонд и фондът за лица в неравностойно положение на бившата югославска република Македония са отговорни за социалноосигурителни вноски онлайн . Така работодателят може да декларира осигурителните вноски на служителите онлайн

Друг аспект на " Проекта е - Gov " в Македония е прилагането на е-данъци - процесът, разработен от Централната данъчна агенция.

ИСЛАНДИЯ:

Проект честна игра (Fair Play)

- През 2011 г. вътрешната приходна дирекция започна интензивна програма срещу недекларирания труд в сътрудничество с Исландската конфедерация на труда (Alþýðusamband ostrovi, ASI) и Конфедерацията на исландски работодателите (Samtök Atvinnulífsins, SA).

Тази кампания продължи от 15 юни до 31 август 2011 година. Тя стартира чрез използването на медиите, както и отпечатани листовки, насочени към подчертаване как недекларираният труд е заплаха за благосъстоянието на исландското общество, така че да се осигури стимул за хората да променят отношението си към него. Кампанията, която беше много добре приета, бе последвана от посещения на работното място. Тази кампания бе в продължение на 807 работни дни и се проведе над 2000 посещения на място във всяка част на страната. В допълнение повече от 6000 служители са били интервюирани.

ИРЛАНДИЯ:

Отстъпка за връщане на работа

- Отстъпката за връщане на работа (BTWEA) е създадена, за да окуражи продължително безработните лица да предприемат стъпки към самостоятелна заетост, като им позволи да получат намаление при пропорцията на социалноосигурителните плащания, както и последващи облаги в рамките на двугодишен период.

BTWEA е създадена през март 1999г. От 1 май 2009г. се изплаща помощта, с намаляваща скала за 2-годишен период, т.е. помощта е 100% през първата година и 75% през втората. Ако човек получава социална помощ и реши да бъде самонаето лице, то BTWEA му позволява да запази социалната помощ за 2 години.

За да има право на тази отстъпка, лицето трябва да започне собствен бизнес като Компания – Местно партньорство/ Интегрирана компания за местно развитие или отделът за социална защита за улесняване на създаването на работни места трябва предварително да одобри лицето писмено, за да получи то една от социалните помощи за най-малко 12 месеца.

Получилите това право лица трябва да плащат данък към BTWEA за доходите като самонаети. Успешните кандидати трябва да се регистрират като самонаети лица в Агенцията по приходите.

Допуснатите кандидати имат право на допълнителни помощи при стартиране на бизнес: например стипендии за обучение, проучване на пазара, бизнес планове или счетоводство и достъп до заеми за закупуване на оборудване. Те могат също така да получат помощ при плащане на застраховка гражданска отговорност: или € 1,269.74 или 50% от разходите. Граждани могат да участват предварително в курс за започване на собствен бизнес.

ИТАЛИЯ:

Регулации за насърчаване на заетостта

- През 2001 г. правителството пуска закон, насърчаващ узаконяването на заетостта чрез осигуряване на значителни стимули. Правителственият ход се гради на допускането, че недекларираният труд съществува поради високото ниво на заплащаните данъци и осигуровки. Законът беше насочен към компании, работници и работодатели в цялата страна.

Основните цели са: повишаване на социалните услуги за работниците; подобряване спазването на данъчното законодателство; преборване с нелоялната конкуренция; намаляване нивото на недеклаиран труд.

Мярката е предвидена да регулира заетостта чрез следните две схеми:

Автоматична процедура за узаконяване – предприемачите могат да декларират тяхното желание да узаконят данъците си и да регистрират работниците си, които са заети в сивата икономика. След узаконяването, по време на 3-годишния период от 2002г. до 2004г., е можело предприемачите да се възползват от по-ниски данъци и от амнистия за вноски и данъци, невнесени през предходните години. Работниците, в частност надомните работници, също биха могли да уредят своя социален принос и данъчна позиция чрез специфични инструменти;

Прогресивна процедура на узаконяване – предприемачите представят индивидуален план в Комисията за узаконяване на недеклаирания труд (CLES). Тази комисия е създадена през 2002г. Състои се от 16 души, представляващи синдикатите, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на околната среда, INPS, INAIL, местните здравни служби, префектурата и общината. CLES прави техническа оценка на плана за узаконяване на данъците и дава становище. След одобрението на CLES, предприемачите започват процедура по „излизане на светло“.

ЧЕРНА ГОРА:

Освобождаване от вноски за социално осигуряване

- Програмата се изпълнява като предлага стимули под формата на освобождаване от социалноосигурителни вноски за първата година на новорегистрирани служители в съчетание с набор от санкции за работодателите.

Изключение се прави само при наемането на следните групи работници:

Лица с увреждания;

Лица над 50 години;

Лица, регистрирани в бюро по труда за повече от 5 години;

Лица, заети по обществени поръчки в строителството;

Безработни сезонни работници;

Безработни лица от ромски и египетски произход.

Лицата, попадащи в тези категории, са освободени от плащане на задължителните осигурителни вноски от страна на работника (вноски за пенсия, здравни вноски и вноски за фонд „Безработица“).

Глоба в размер между 20 и 100 пъти МРЗ се налага на работодателя, ако:

Трудовият договор не е подписан;

Информацията към данъчната администрация не е подадена в съответствие с нормативната уредба;

Предписаното заявление не е подадено;

Работодателят не успее да представи изчисление за приходите на новоназначените, в съответствие с разпоредбите, посочени в съответния закон.

МЕРКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ

НОРВЕГИЯ:

Задължителна регистрация на агенциите за временна заетост

- Схемата за задължително докладване и регистриране на агенциите за временна заетост е възприета от норвежкото правителство през 2009 г., като оценка от 2011 г. показва, че ефекта от правителствените усилия за справяне със социалния дъмпинг и недекларирания труд като цяло е ограничен.

Основният принцип е, че за да бъде допусната до регистъра, агенцията трябва да представи документация, доказваща записването и в Централния координиращ регистър на легалните единици (националният фирмен регистър), както и да бъде регистрирана от норвежките данъчни власти. Чуждестранните компании, опериращи в Норвегия, трябва да имат и представител в страната или назначен такъв, действащ от нейно име.

Въпреки че мярката е помогнала да се разчистят някои от най-непочтените играчи в индустрията, не е ясно, дали това е помогнало на правителството да подобри контрола над индустрията като цяло, особено в по-малките компании и фирми, наемащи работници от новите държави членки в ЕС.

В резултат на тази мярка през януари 2011 г. регистърът съдържа 1362 фирми, от които 87 са били регистрирани като чуждестранни компании, работещи в Норвегия.

ПОЛША:

Амнистия за нелегалните мигранти

- Основната цел на новия закон е да се позволи на чуждестранни граждани с нередовен статут да пребивават законно в обществения живот на страната. Както се твърди от законодателя, новият закон е с цел противодействие на незаконната миграция и да се намаляване броя на незаконните имигранти, които пребивават на територията. Тези действия ще позволят на чужденци да легализират престоя си, да се интегрират в полското общество.

Програма при първо стартиране на бизнес

- Програмата "първи бизнес" (Pierwszy biznes), стартирала през юли 2005 г., е допълнение към програмата "Първа работа" (Pierwsza Praca), започнала през юни 2002 г. Програмата "първи бизнес" се фокусира върху подпомагането и насърчаването на предприемачеството и самостоятелната заетост сред младите хора. Програмата продължава все още и е насочена главно към завършилите училище лица на възраст под 25 години и висшистите на възраст под 27 години.

Контрол върху легалността на заетостта

- Една мярка, която има за цел да ограничи тенденцията към недеклариран труд и други форми на незаконни икономически дейности, включваща проверка на фирмите, работниците и техните организации - с други думи, синдикати и организации на работодателите - от инспектори по легалността на заетост. Тази мярка е приложена в закон, въведен през 1995 г. и все още е в ход. Тя се осъществява от правителствените регионални офиси в Полша.

Инспекторите по легалност на заетост могат да влязат в компанията на базата на контролен мандат, подписан от съответната власт. Инспекторите могат да наложат глоби, да изискват спазване на законовите изисквания (като и подписването на писмени трудови договори) и да подадат искане за съдебно производство.

СЛОВАКИЯ:

Координиране на инспекциите по работните места

- От 2000 г. в Словакия са въведени редица законови разпоредби за борба и превенция на недекларирания и нелегалния труд. Съгласно тези разпоредби, съответните органи по инспекция на труда могат да налагат значителни санкции на нарушителите за незаконно наемане на работа, като ги лишава от участие в обществени поръчки.

Най-сериозната санкция за работещите в сивия сектор е отстраняването им от регистъра на безработните. Мониторингът се извършва главно въз основа на планирани кампании и сигнали отвън. Поради сравнително малкия брой на инспекторите по труда, служители на министерството на труда и данъчните служби на страната, полицейските служители също са включени в контрола.

СЛОВЕНИЯ:

Закон за детските градини

- Законът за превенция на нелегалния труд и Закона за заетостта, приети през 2000г. (изменени са през 2006г., 2010г. и 2012г.) имат за цел да се борят с недекларирания труд чрез конкретни разпоредби. През 2008г. е приет Закона за детските градини. Той е насочен срещу

недекларирания труд при гледане на деца, като определя, че гледането на деца по домовете може да се извършва от физическо лице, което е регистрирано в Министерството на образованието и е с чисто съдебно досие.

ИСПАНИЯ:

Данъци и други мерки за намаляване на публичния дефицит

- На 30 март 2012 г., Закон, приет с Кралски указ въвежда различни данъчни и административни мерки, насочени към намаляване на публичния дефицит. Новият закон въвежда съответни изменения в данъчното облагане. От нововъведените данъчни мерки, като най-значими са тези, записани в Закона за корпоративното подоходно облагане, по-специално по отношение на правото на приспадане на финансовите разходи. Налице е също така много подходяща мярка, позволяваща на данъкоплатците, както физически, така и на юридически лица, да узаконят последните си неустойки. В групата на одобрените мерки са включени и много значими инициативи.

ШВЕЦИЯ:

Обратно начисляване на ДДС в строителството

- Считано от 1 юли 2007 г., самоначисляване се използва само в строителната индустрия. Обратно начисляване означава, че купувачът, а не продавачът, трябва да подаде и да плати ДДС. Система е подобна на тази, използвана в търговията със стоки и услуги между фирми от различни страни в рамките на ЕС.
- Една компания, която изпълнява и продава строителни услуги над основната база, трябва да плати ДДС за своите подизпълнители. Ако купувачът не е строителна фирма, то продавачът трябва да начисли ДДС върху фактурата. Ако купувачът е строителна фирма, тогава продавачът не начислява ДДС върху фактурата. Купувачът ще бъде отговорен при отчитането на ДДС. Споделената отговорност за ДДС не се прилага при продажба само на материали.

ОГРАНИЧАВАНЕ ЧРЕЗ УВЕЛИЧАВАНЕ НА НАКАЗАНИЯТА

АВСТРИЯ:

Закон срещу социалния и свързания със заплащането дъмпинг

- Законът LSDB-G предвижда наказания в случай, че минималните заплати и надници (които са договорени в колективен трудов договор) са недостатъчни или ако документите (т.е. трудовите договори) не са достъпни на немски език. Санкциите при такива нарушения са между 1000 и 10 000 евро за всеки ниско платен работник; глобите нарастват до между 2000 и 20 000 евро в случай на повторно нарушение или ако са засегнати повече от трима работника и между 4000 и 50 000 евро в случаите на рецидив с повече от трима работника. При по-малки нарушения, фирмите могат да направят забавени плащания и по този начин да се освободят от такси. Ако е отказан достъпът на контролните органи или документите не са налични на немски език, наказателните процедури се задействат. Ако се установят периодични сериозни нарушения, чуждестранният работодател може да получи забрана да упражнява дейността си в Австрия, а на местния работодател може да му бъде отнет лиценз за най-малко една година. В сравнение с проектозакона санкциите са били значително намалени след остри критики от страна на работодателите (първоначално те са достигали до 100 000 евро).

КИПЪР:

Промени в стандартния договор за обществените поръчки

- Мерките, за справяне с недеklarирания труд и нелегалната заетост са:
 - Изпълнителите, които са извършили нарушения на трудовото законодателство (незаконна/ недеklarирана заетост) ще бъдат изключени от търговете за обществени поръчки.
 - Увеличаване на административните глоби от € 100 до € 500 за всеки ден от незаконното наемане на работа.
 - Възложителите следва да информират осигурителните служби предварително при подписването на договори и да изпратят копие от регистъра на служители, както е посочено в договора.
 - Специфични задължения за инженери: преди одобрението на всеки подизпълнител се изисква удостоверение от подизпълнителите относно техния принос към фонд за социално осигуряване, както и инженерите трябва да информират Министерството на социалната сигурност за всеки нов подизпълнител.

ФРАНЦИЯ:

Укрепване на не-финансовите санкции

- Ако един работодател нарушава правилата, уреждащи недеклаирания труд при извършване на работа от името на публични органи, може да се наказва с административни санкции, като например да бъде:

- забранена за участие в търгове за обществени поръчки за строителство за максимален период от шест месеца;

- забранена за получаване на финансова подкрепа от страна на държавата или на Европейския съюз за проекти, свързани със заетостта (например, финансова подкрепа за наемане на млади работници в чиракуването), професионално обучение или субсидии за културни дейности за работниците (като билети за театър или фестивали) за максимален срок от пет години. Тази мярка бе въведена преди закона от 2011г., в който се добавя, че работодателят също трябва да върне всяка публична финансова подкрепа, получена през предходната година преди констатираното нарушение;

- преустановяване на дейността на фирмата за 3 месеца. Ако е установено, че работодателят е нарушил закона в тази област, например чрез използване на недокументирани работници мигранти, извършващи нелегална работа, договаряне или наемане на незаконен труд, ще бъде принуден да затвори временно, поради извършване на нарушение и / или се изключва от всякакви форми на обществени поръчки. Закриването ще повлияе и на компанията в строителството. В случай на такова преустановяване на дейността, служителите трябва да бъдат заплатени, така че те не са финансово засегнати от затварянето.

ТУРЦИЯ:

Нов закон срещу чуждестранните работници

- В новия закон, изготвен от Министерството на труда и социалната сигурност, се посочва, че от чуждестранните граждани, които пребивават в Турция в продължение на 90 дни през последните 3 месеца без работна виза, се изисква да останат в родината си в продължение на 90 дни

преди да влязат отново в Турция. Наред с тази мярка, глобата за необявяване на чуждестранен работник е € 660.

Законът за пребиваване и пътуване на чужденци в Турция влиза в сила от 1 февруари 2012г. За облекчаване на ефектите от тази мярка, чужди граждани, които пристигат в Турция с помощта на туристическа виза и по-късно получат разрешително за работа ще имат право да удължат престоя си в страната в продължение на година или повече. Въпреки това те ще бъдат задължени да плащат висока такса от MKD 400, като им бъде забранено да участват в заетостта в секторите, където турските граждани търсят работа.

ШВЕЦИЯ:

Законодателство, свързано с касовите апарати

- Считано от 1 януари 2010 г., търговците, продаващи стоки и услуги в замяна на парични плащания, трябва да имат сертифицирани касов апарат. Това правило е в резултат на законодателство, което беше прието от шведския парламент. Заверяването на касовия апарат се състои от две части: касов апарат с декларация от производителя и специална част за контрол – черна кутия, която да е свързана с касовия апарат. Черната кутия чете транзакциите, направени от касовия апарат. Само служителите на Данъчната агенция в Швеция имат достъп до информацията в черната кутия. Бизнесът поема разходите за касовите апарати, които са на стойност около SEK 15,000 (1785 евро). Фирмите, които не отговорят на законовите разпоредби могат да бъдат глобени с SEK 10,000 (1190 евро) от данъчната агенция. Ако компанията отново наруши закона в рамките на една година, глобата ще е в размер на 23 800 евро.

ПРОМЯНА НА ОТНОШЕНИЕТО ЧРЕЗ ОСВЕДОМЯВАНЕ И ВМЕНЯВАНЕ НА ЗАДЪЛЖЕНИЯ

ИСЛАНДИЯ:

Работни идентификационни карти

- На 15 август 2010 г. е изготвено споразумение за карти на работното място и провеждане на трудови инспекции. Споразумението е подписано между Исландската конфедерация на труда (ИКТ) и Конфедерацията на исландските работодатели (КИР). ИКТ и КИР се споразумяват за задължението в избрани индустрии да осигурят въвеждането на работни карти за служителите при започване на работа. Сформирани са също така и инспектиращи звена- с проверката на картите по работни места се предприемат действия срещу недеklarирания труд и същевременно повишаване броя на законните работни места. Цели се и подобряване условията на работното място, както и че работниците получават регламентираните условия на труд и възнаграждение. Въвеждането на картите улеснява регулиращите власти да проведат на мониторинг на дейностите.

Фирмите, покрити към момента от споразумението (в сектор, строителство, хотели и ресторанти) гарантират спазване на правилата и регулациите на трудовия пазар.

БЪЛГАРИЯ:

Център „Икономика на светло”

- Център „Икономика на светло”

инициативата включва действия, целящи промяна на отношението на работодателите и работниците към неформалната икономика и повишаване на публичната осведоменост за това какви вреди и последствия носи неформалността.

Инициативата е стартирана в 10 пилотни сектора посредством проучвания, обучения, консултации, публични кампании, разработване на сложен индекс за измерване на формалната икономика.

Таргет групи са работодатели, работници, държавни служители от контролните органи по регистриране и превенция на недеклаирания труд.

Центърът започва да работи през април 2010 г. и е създаден съгласно рамката за „Ограничаване и превенция на неформалната икономика”- проект изпълняван от АИКБ и КНСБ в периода 2009- 2013 г.

Центърът осигурява услуги за социалните партньори, гражданските организации, държавната администрация и правителствените органи в опит да се интегрират и координират действията помежду им с оглед справяне с неформалната икономика.

През 2009 г. е създаден публичен съвет за ограничаване и превенция на неформалната икономика, обхващащ представители на контролните правителствени институции, министерствата, социалните партньори и други заинтересовани страни с оглед по- добра координация и кооперация на национално ниво по темите, свързани с неформалната икономика.

Практиката може да се трансферира, като такива центрове могат да бъдат основани на национално и/или секторно/ браншово ниво.

МАКЕДОНИЯ:

Кампании за повишаване на осведомеността в земеделието и строителството

- МОТ с подкрепата на правителството на Македония осъществи кампания за повишаване осведомеността относно отрицателните ефекти, произтичащи от недеклаирания труд (както и какви са позитивите от формализирането) в рамките на секторите земеделие и строителство.

Основното послание е да бъдат информирани работодателите/ работниците (особено тези в малките и средните предприятия) за условията на работното място с цел предотвратяване на инциденти и здравословни проблеми. Успоредно е предоставяна информация за това, защо всички служители трябва да бъдат декларирани и как това може да се случи.

Все още няма публикувани резултати от приключилата през юни 2012 г. кампания. Подобна

кампания е осъществена от МОТ и в Молдова.

ГЕРМАНИЯ:

Споразумения на социалните партньори за борба с недекларирания труд

- През 2004 г. Федералното министерство на финансите и социалните партньори в сектор строителство обединиха сили за борба с недекларирания труд. Това първо споразумение е последвано от сходни такива в други сектори (транспорт (2006г.), преработка на месо (2007), индустриално почистване (2008), бояджийство (2010) и индустриалния сектор на текстилните услуги (2012)).

Целта е повишаване на осведомеността за недекларирания труд. Партньорите търсят по-близко институционално коопериране (размяна на информация), регулярни визити до учрежденията за проверка на недеклариран труд и придържане към минимални заплати. Тези цели са допълнени от желанието за насърчаване на лоялна конкуренция и осигуряване на регулярни плащания на данъците и социално-осигурителните вноски от компаниите по сектори.

Всички споразумения на социалните партньори за недекларирания труд са с тристранен характер. Ето защо подобно коопериране може да е неприложимо в страни с липсваща трипартитна структура. Според 11-ия доклад на Федералното правителство постиженията от по-ранните споразумения (без последните две) включват: издаване на информационни бюлетини за работодатели и работници, проверка спазване на икономическите принципи в работата на Данъчното изпълнително звено за недеклариран труд.

ЛИТВА:

Информационна и осведомителна кампания

- С оглед по-ефективно справяне с недекларирания труд, Държавният трудов инспекториат акцентира на бизнес консултирането, публичното информиране и повишаване на осведомеността. Действията са осъществени посредством медийните компании.

Чрез информирането (за заплахите от недекларирания труд, рисковете и вредите) се очаква намаляване на нивото на социалното толериране на недекларирания труд и вследствие на това намаляване и на неговото разпространение. Информация е предадена към широката публика, работодателските организации, синдикати и мениджъри в определени компании. Организиран са и срещи с учащи се. През 2011 г. стартираха мобилни групи за контролиране на недекларирания труд. Регулярно се публикува информация от държавния трудов инспекторат за извършените проверки в секторите строителство, дървесина и др.

Според държавния трудов инспекторат са необходими са съвместни усилия на националните власти, социалните партньори и НПО за обширно разгръщане на публичната осведоменост по

темата.

ЕСТОНИЯ:

Информационна кампания за недекларираните възнаграждения

- Естонският данъчен и митнически борд (ДМБ) предприема през януари 2008 г. широка информационна кампания, насочена към представяне на социалните рискове при получаване на недекларирано заплащане. Използвани са постери, дипляни, медии. Открита е (анонимна) 24- часова телефонна линия и имейл за информиране на ДМБ за недекларирано заплащане.

Инициативата цели подобряване на данъчното поведение на лицата чрез повишаване познанието за ползите от декларираното заплащане и социалните загуби, придружаващи данъчните измами. Цели се инициране и на публична дискусия за рисковете, свързани с недекларирания доход и влиянието на подобно данъчно поведение върху цялото общество.

Няма оценка на инициативата към момента, но тя е напълно трансферируема и в други страни.

ПОРТУГАЛИЯ:

Кампания срещу недеклариран труд в хотелите и ресторантите

- През 2007 г. северният хотелиерски синдикат започна кампания срещу неформалната и недекларирана работа. Кампанията цели борба с незаконния, потаен и недеклариран труд, в частност в ресторантите и заведенията, предлагащи питиета.

Синдикалната инициатива включи: проучване броя на учрежденията в сектор хотелиерство и ресторантьорство; среща с публичните единици; изявление и доклади до правителството и компетентни министерства; разпространяване на постери и брошури от синдикалните представители в компании от сектора, включително и с действия от врата до врата.

По думите на президента на северния синдикат Франсиско Фигуиредо, кампанията е добре възприета от работниците и от общественото мнение. Някои работодатели дори са я намерили за полезна. Кампанията има и има положителни страни (работодател е декларираł пълните заплати), но и отрицателни такива (уволнение на работници).

Кампанията може да се прехвърля в други сектори и региони, но обединените усилия на синдикати и инспектираци власти биха дали допълнителна стойност на подобен тип кампании.

ИРЛАНДИЯ:

Група за мониторинг на скритата икономика

- Групата за мониторинг е част от по- широка правна рамка, обхващаща правата при заетост, е възприета от правителството и социалните партньори в рамките на споразумението на социалните партньори в страната. 10- годишното национално споразумение на социалните партньори (Towards 2016) включва определен брой специфични задължения във връзка със статуса на заетост и скритата икономика.

Групата е съставена от представители на ирландските данъчни служби, на отдел/департамент социални и семейни дела, на ирландския конгрес на синдикатите, ирландската бизнес и работодателска конфедерация, на асоциацията на малките фирми и Федерацията на строителната индустрия.

Основна цел на групата е насърчаване на по- ефективни начини за борба с дейностите от неформалната икономика чрез мониторинг на напредъка и преразглеждане на ефективността на мерките за борба с укриването на данъци и измамите, свързани със социалното благополучие.

Макар групата да е създадена, за да покрива цялата икономика, на практика таргет секторите са тези със сравнително високо разпространение на недеklarиран труд.

НОРВЕГИЯ:

Съвместен алианс срещу черната икономика

- През 2008 г. норвежките „централни” социални партньори, Министерството на финансите и Данъчната администрация подготвиха споразумение, задължаващо ги да развият съвместна дейност срещу черната икономика. Алиансът „Сътрудничество срещу черната икономика” е основан през 1997 г. със споразумение между „централните” социални партньори в работния и бизнес живота и Министерството на финансите и Данъчната администрация.

Партньорите предоговориха споразумението на 1 септември 2008 г., с амбиция за по-нататъшно продължаване на съвместната работа.

Целта е изграждане на нулева толерантност за недеklarирания труд, като за реализирането и’ се предприема обмен на релевантно познание с оглед намиране на ефективни мерки срещу черната икономика. По-специално алиансът цели създаване на по- задълбочено познание и разбиране на данъчната система и последствията от неплащането на данъци, създаване на еднакви условия за конкуренция в бизнес средата за гарантиране на работните места и правата на работниците, разпространяване на знания за черната икономика, развитие на законите и регулациите, разпространение на лесно достъпна и разбираема информация за недеklarирания труд до свързаните с него реципиенти. Използвани са интернет сайтове за

реализиране на целта (www.samarbeidmotsvartokonomi.no).

Алиансът се състои от представители от Норвежката асоциация на местните и регионалните власти, Конфедерацията на норвежките предприятия, Норвежката синдикална конфедерация, Unio (Unio), Конфедерацията на професионалните съюзи, Министерство на финансите и Норвежката данъчна администрация.

Алиансът е организиран около централен форум, отговарящ за задаване рамката за сътрудничество. В допълнение Алиансът има регионални форуми, състоящ се от двама представители на регионалната данъчна администрация и един представител от всеки от социалните партньори. Регионални форуми осъществяват мерки на местно ниво, следвайки цялостната рамка на Алианса.

Алиансът се счита за успешен, макар и да няма изготвена оценка за дейността му.

ЧЕХИЯ:

Система за подобряване достъпа до заетост за украинските граждани

- Присъствието на украински граждани на чешкия трудов пазар е свързано с неформалната икономика, тъй като те пристигат чрез „клиентска система”, спомагаща за бързото посредничество към намиране на заетост, макар и дейността и’ да е на ръба на закона, което резултира в експлоатиране на работниците.

С проекта се цели предоставяне на: информация на потенциалните имигранти, всеобхватни услуги по въпросите на миграцията и работа чрез легални канали.

Най- често срещаните форми на заетост в „клиентската система” са тези, които не включват трудово- правна закрила и никакво или ограничено участие в системата за социална сигурност.

Въпреки това клиентската система е благоприятна в известна степен за участващите в нея: улеснява имигрантите в намиране на работа, улеснява дейността на чешките власти (от гл.т. комуникиране с неинформирани имигранти), работодателите могат да използват гъвкав и евтин труд, „клиентите” пък изкарват лесни пари.

Таргет група на инициативата са имигранти и потенциални такива от Украйна, както и чешки работодатели.

Цели се повишаване на осведомеността сред мигранти и работодатели по отношение законните форми на миграция (без използване на т.нар. „клиенти”), като така се ограничи незаконната трудова миграция и незаконната заетост на украинци в Чехия. Инициативата е осъществена с подкрепата на Министерството на вътрешните работи и Министерството на труда и социалното дело, като е осъществена от 1 януари 2007 до 31 март 2008 г. По време на проекта е установена мрежа от консултантски центрове в три локации в Украйна.

Положителна оценка за проекта е дадена от украинци, чешки работодатели. Публичните институции също оценяват високо постигането на поставените цели.

СЛОВЕНИЯ:

Да спрем недеклаирания труд

- Публичната кампания, целяща предотвратяване на недеклаирания труд, е пусната на 31 август 2010 г. от Министерството на труда, семейството и социалните дела, в сътрудничество със съответните надзорни органи на властта и с подкрепата на социалните партньори. Кампанията трае до края на 2010 г., включвайки разнообразни промотиращи материали с оглед повишаване на публичната осведоменост за рисковете и отрицателните последици върху социалната държава, бизнеса и гражданите.

Кампанията е насочена към общата публика (най-вече предприятия, работници, консуматори), като: информира за ползите от плащането на данъци, акцентира на връзката социални вноски социална защита, акцентира върху отрицателните последици за потребителите (без фактура, без гаранция), подчертава негативните ефекти от недеклаирания труд за създаване на нелоялна пазарна конкуренция (легалният бизнес не е конкурентно способен спрямо нелегалния).

В социалноикономически кризи осведомителните кампании трябва да се комбинират с повишен надзор, с повишаване на ресурсите, стимули за нормална заетост и усилия за засилване доверието във върховенството на закона.

Кампанията достига до относително голям брой работодатели, служители, и потребители, тъй като е национална, но интензивността на ефекта е по- скоро малка.

Тази мярка може да бъде приложена и в други страни членки, както и в специфични сектори на икономиката, по региони, към конкретни групи от населението.

ЛАТВИЯ:

Кампания на работодателите срещу сенчестата икономика

- През 2011 г. Латвийската работодателска организация (в сътрудничество с множество асоциации и няколко компании) провежда обществена кампания „Практическо приложение на нормативните актове за регулиране на труда и безопасността на работното място по сектори и предприятия”, включваща 6 части: рекламна кампания, онлайн инструмент (за измерване на индивидуалното присъствие в сянка), бели плікове (за подчертаване начина на получаване на недеклаирано заплащане), дискусия с представители на бизнеса от лоялната конкуренция, анализ на резултатите от он-лайн теста и разработване на заключения и предложения, дискусия в латвийския парламент за справяне със сенчестата икономика в страната.

- Кампанията съвпада с правителствените усилия по осъществяване на „Действащ план за борба със сивата икономика и осигуряване на лоялна конкуренция 2010-2013”, като е трудно да се разграничи въздействието на мерките по намаляване на сенчестата икономика

(включително и на кампанията).

- Резултатите от кампанията включват: обобщени са 7 причини за сенчестата икономика, 4 основни стратегически насоки за действие и справяне със сенчестата икономика, 6 стратегически предложения за незабавна дискусия и прилагане

Мярката може да бъде приложена и в други страни членки на ЕС.

ЕСТОНИЯ:

Информационна кампания за спазване на данъчното законодателство

- Информационна кампания по спазване на данъчното законодателство: през 2010 и 2011 г. са проведени информационни кампании от естонския данъчен и митнически борд с цел повишаване осведомеността сред населението за това, как парите на данъкоплатците са използвани от държавата. Двете кампании са оценени като успешни от гл.т видимост и информираност. Обхванати са 17 града- през първия етап на кампанията са обхванати 9 естонски града (януари и февруари 2010 г.), а през втория етап 8 града (октомври 2011 г.).

Уведомителни писма от Данъчния и митническият борд

- През януари 2008 г. Естонският данъчен и митнически борд изпраща уведомителни писма до компаниите с ниско ниво на заплатите в сравнение на средното ниво в региона и съответния бизнес сектор, което може да се дължи на недекларирано заплащане (или т.нар. заплащане в плик). Уведомителното писмо съобщаваше на работодателите за ниската конкурентно способност на нивата на заплащане в компанията в сравнение със средните нива на заплащане.

Като резултат 46% от получените писмата компании поправиха нивото на заплащане, като същевременно повишиха и нивото на изплащаните данъци. През 2008 г. инициативата беше насочена към 1000 компании и 2000 работници, целейки да намали количеството на недекларираните заплати и да се повишат данъчните приходи за държавата, да се подобри данъчното поведение на работодателите, да се спомогне за предотвратяване на данъчните измами.

Мярката може да се възприеме като успешна поради подобряването на данъчното поведение и нарастването на данъчните приходи. Работодателите, които не подобриха своето данъчно поведение доброволно бяха включени в списъка за проверки.

Мерки за повишаване комуникацията между работодателите

- През януари 2007 г. Финансовият акт на страната въведе някои промени във връзка с разпоредбите за заетост. Работодателите се задължават да споделят с компетентните власти началото на връзка, свързана със заетостта, както и модификации на трудовия договор и уволненията. Събраната информация ще позволи на правителството да наглежда развитието на трудовия пазар и да оцени публичните политики за труда.

Индиректно, този нов закон ще помогне за борба с недекларирания труд.

С закон No. 296/06 са осигурени следните специфични мерки за намаляване на недекларирания труд:

- разпространение сред всички икономически сектори на схемата за сертифициране „Dirc”, осигуряваща сертифициране регулярността на компаниите от гл.т. на задължителното плащане на вноски за социално осигуряване и застраховката за трудова злополука и заболяване.

- установяване на индекси за съответствие за определени „чувствителни” сектори като земеделие, строителство и почистване- трябва да се зачита определена връзка между произведеното количество и работните часове (в противен случай се смята, че е налична нередност в работния процес). Компаниите трябва да покриват тези параметри, ако се състезават за обществени поръчки.

Предвижда се установяването на тези индекси за всички сектори на икономиката;

- работодателите са задължени да се свържат с публичните служби по заетостта, когато смятат да наемат нови хора, разпускат работници или променят работните договори в деня, преди съответното събитие. С това правило се цели предотвратяване узаконяването на работници единствено в деня преди даденото събитие.

Национален комитет за формализиране на незаконната трудова заетост

- Националният комитет за формализиране на нередовния труд е създаден през 1998 г., като основните му цели са: създаване на институционална мрежа между централното правителство и регионалните власти с оглед събиране на познания за качествените и количествените характеристики на неформалната икономика и предлагане на политики за формализиране, окуражаване на задължението за данъчна изрядност на работниците и работодателите и справяне с недекларирания труд.

За справяне с недекларирания труд е установената връзка с италианската финансова полиция и трудовия инспекториат.

Градски центрове за икономическо обновление

- Действащи градски центрове за икономическо обновление- проектът се състои от мрежа от квартални центрове за услуги за предприемачи и потенциални предприемачи. Главната цел е развиване на приятелско взаимоотношение между държавата и неформалните предприемачи, като правителството предлага подкрепа, но има и определени очаквания.

Проектът включва следните мерки: разпространение на информация чрез директен контакт с предприемачи и занаятчии за наличните стимули; идентифициране на най- подходящите стимули; установяване на центрове, предлагащи безплатно консултиране и прилагане на настоящите регулации като база за формализиране на трудовите договорености; споразумяване по конвенции с националните агенции за развитие с оглед да се гарантира определено професионално ниво; организиране участието на компании на трудови панаири; насърчаване кооперирането между предприемачите.

ВЪЗПИРАНЕ ЧРЕЗ ПОДОБРЯВАНЕ НА РАЗКРИВАНЕТО НА НЕДЕКЛАРИРАНИЯ ТРУД

ЛИТВА:

Постоянни групи за контролиране на незаконния труд

- За по-ефективно справяне с недеклариацията през 2011 г. държавният трудов инспекторат изгради постоянни групи за контролиране на нелегалния труд в 5-те най-големи града на Литва. Групите са съставени от инспектори на държавния трудов инспекторат (юристи), които са подсиgurени с подходящи ресурси. Където е необходимо, може да бъде потърсено съдействие от представители на други институции. Резултатите показват, че тази инициатива е допринесла за по-добро засичане на недеклариран труд в сравнение с предходни години.

Отпуснатите ресурси във връзка с недеклариацията (транспорт, технически и човешки ресурси) са увеличени и оптимизирани. Дейността на членовете на групата е изключително насочена към контрол на недеклариацията - оперативни дейности (посещение на компании и ако са намерени нелегални работници се прави опис на откритото нарушение и се подготвя съответното административно нарушение за изслушване в съда). В допълнение членовете на групата представляват обществен интерес в съдебни производства по отношение на използването на недеклариран труд.

ЧЕХИЯ:

Междуведомствен орган за борба с незаконната заетост на чуждестранни граждани

- Междуведомственият орган за борба с незаконната заетост на чуждестранни граждани е правителствен и е основан през 2000 г., обединявайки представители на правителството, социалните партньори, частни и изследователски институции, занимаващи се с темата за чуждестранните работници. Задачите на органа включват мониторинг на нелегалната заетост на чуждестранните граждани, изготвяне на законодателни препоръки, координиране на контролиращите операции на различните власти и предлагане на превантивни мерки.

ИСПАНИЯ:

Развиване и подобряване на трудовата инспекция

- Изготвен е стратегически план за подобряване на испанския трудов и общественно осигурителен инспекториат. Сред основните цели на плана е повишаване броя на инспекторите, подобряване на информационните системи и оборудване. Рорганизирането на информационните системи довежда до значителни изменения в процесите на инспекториата, както и при координирането му с другите сфери на администрацията и с гражданите. Тези изменения спомогнаха за отбелязване на значителен прогрес по отношение регулиране на неформалната заетост.

БЪЛГАРИЯ:

Съвместен ефективен контрол за недекларирания труд

- Съвместен ефективен контрол по въпросите на недекларирания труд: от 2008 г. редица законодателни мерки са представени в България, целящи повишаване и превенция на недекларирания труд, включително чрез възприемане на нов законодателен акт и промени в трудовия кодекс. Законодателството по трудовите инспекции осигурява по-стриктен контрол на недекларирания труд и разширени правомощия на главната инспекция по труда. Координираните инспекции и размяната на информация на главната инспекция по труда с други контролни тела, като синдикатите са се доказали като важен фактор за откриване на нарушения на трудовото законодателство и за превръщане на недекларираната трудова дейност в официална заетост.

ШВЕЦИЯ:

Изготвяне на задължителни регистри в ресторантите и фризьорските салони

- През януари 2007 г. шведското правителство приложи закон за задължително регистриране на персонала, зает в ресторанти и фризьорски салони. По този начин на националната данъчна агенция беше позволено да провежда без предварително уведомление инспекции по работните места, за да определи дали работодателите са регистрирали своя персонал по правилния начин.

ГЕРМАНИЯ:

Публични субсидии за стартиране на собствен бизнес

- През 2002 г. правителството представя нова публична субсидия за започване на бизнес от безработни лица, въведена като схемата „Ich-AG”. Целта на инициативата е понижаване нивото на безработица, от една страна, и окуражаване на безработните да се занимават с деклариран труд и да се завърнат във формалната икономика. Схемата отпуска публични субсидии (за максимум 3 години) на безработни лица, търсещи заетост чрез основаване на собствен бизнес.

ФИНЛАНДИЯ:

Информационна единица по въпросите за сивата икономика

- Информационната единица за сивата икономика е създадена със закон на 1 януари 2011 г. Тя е специализирано звено в рамките на Отдел данъчна администрация, чиито инструкции включват събиране на информация и провеждане на разследвания за недеklarиран труд и други видове недеklarирана икономическа активност. Единицата се базира на предишния проект за сътрудничество между различните власти.

Информационната единица за сивата икономика е създадена, за да изпълнява задачи, за които преди се е изисквало комплексно сътрудничество между различните власти. Определено беше, че едина-единствена постоянна единица ще изпълнява необходимите задачи по-ефективно от отделните организации или дори от уставеното на временна основа сътрудничество между тях. На единицата са поверени задачите по изготвянето на доклади и (по този начин) хвърлянето на светлина върху явления, свързани с недеklarирана икономическа дейност, както и разследване на конкретни организации и хора (в рамките на тези организации) при съмнения за недеklarирана стопанска дейност.

Мянката цели създаването на постоянна структура в рамките на данъчната администрация, която да проучва и докладва за недеklarирана икономическа активност. Тя е натоварена със задачите за разработване на общи доклади, без да се идентифицират конкретни лица и докладване по съблюдаването за конкретни участници. Звеното не е включено в разследването на чисто частна дейност, в т.ч. измами при обезщетение за безработица.

Властите, които могат да поискат разследвания за съответствие по конкретни организации, са определени в законодателството в областта на привеждане в действие, както са и целите, спрямо които се изготвя доклада за съответствие. Звеното има съответните правомощия за получаване на информация, както и органът, който изисква доклада за съответствие. Звеното не налага такси за подготовката на доклади за съответствие и тя също има право да получи необходимата информация за тях безплатно. Докладът за съответствие може да се използва само за заявената цел, въпреки че може да се използва и като основа за друг доклад, поискан от същия орган по същата тема.

ПОРТУГАЛИЯ:

Операция за спасяване на фиска

- Целта на спасителната операция въведената от португалското правителство през 2008 г., е възстановяването на данъчните приходи, отклонени от фирми.

Основната цел на операцията е събирането на данъчните приходи, отклонени от фирми. В първата фаза, Генералната данъчна дирекция издава препоръка към дружествата да регулират ситуацията по доброволен начин. Впоследствие, в случай че несъответствието не бъде отстранено, компаниите ще бъдат подложени на фискални действия.

КИПЪР:

Смесени екипи от инспектори

- Министерството на труда и социалното осигуряване е въвело редица мерки за борба с недекларираната и незаконната заетост в Кипър. Сред тези мерки са разширяване на ролята на смесените екипи от инспектори, които идентифицират случаи на недекларирана заетост с оглед прилагането на Закона за равно третиране в областта на заетостта и професиите от 2004 г. (за гарантиране еднаквото третиране на служителите).

Смесените екипи от инспектори, които бяха създадени през април 2009 г., са насочени към борба с недекларираната и нелегалната заетост чрез осъществяване на проверки на работните места.

Инспекциите се фокусират върху строителната и хотелиерската индустрии, поради високата концентрация на чуждестранни работници в тези сектори. В повечето случаи се извършват проверки след жалби до специален безплатен телефонен номер, осигурен от Департамента за трудови отношения

Всеки отбор се състои от три държавни служители/ инспектори, които принадлежат които принадлежат към три различни отдели на Министерството на труда и социалното осигуряване.

БЕЛГИЯ:

Социална служба за информиране и разследване

- Федералното правителство на Белгия създава служба за социално информиране и разследвания, за да се засили и рационализира борбата срещу измамите при облагите от социалното благосъстояние. Тази нова организация е специално проектирана, за да се

подобри координацията между различните страни, участващи в борбата с измамите. Като част от тази инициатива, правомощията на инспекторите по социално подпомагане също са удължени.

Целта на инициативата е да се подобри координацията на съществуващите дейности, по-специално при одиторски процедури. В допълнение, най-популярните мерки са: „OASIS“

Организация за борба с измамите и инспекторат по социалните услуги. Тази услуга определя предупредителни индикатори за ситуации, като например:

- увеличение в оборота, но спад в броя на зетите лица;
- намаление на регистрирания персонал над определен праг;
- мобилност на труда (навлизане на пазара на труда и заминаващи) над средното индустриално ниво;
- големи различия по отношение на общата сума на заплатите и броя на служителите в компанията, в сравнение с предишната декларирана от работодателя заетост.

„Limosa“

Международната информационна система за миграцията

(Landenoverschrijdend Informatiesysteem Migratie Onderzoek Sociaal Administratief) е федерален правителствен проект, който е създаден, за да подготви страната за пълното отваряне на пазара на труда за работници от новите държави -членки на ЕС на 1 май 2009 година. Системата Limosa се състои от три уеб- базирани приложения: въвеждането на изискването за обща отчетност, създаване на централна база данни и създаване на електронен офис.

„DIMONA“

Към електронната система DIMONA са поканени като ползватели всички работодатели при регистрирането на нов служител с Националната служба за социално осигуряване. Всеки път, когато един служител е нает или напуска работодател, електронно уведомление е подадено за всички агенции за социално осигуряване. Актьорите , участващи в изпълнението на проекта, са различни министерства, но и 6 представители на социалните партньори.

НОРВЕГИЯ:

Задължително одобрение за почистващите компании

- В продължение на много години норвежкия сектор, обхващащ „почистването“, е силно изложен на социален дъмпинг и недеklarиран труд. От 2011 г. трипартитна програма за сектора допринася за нови и иновативни мерки за повишаване на нивото на практиките за достоен труд и за предотвратяване нарушаването на конкуренцията. Задължителна схема за одобрение на почистващите фирми и забраната за закупуване на услуги за почистване от фирми, които не са одобрени от Инспекцията по труда, ще бъдат реализирани през втората половина на 2012 година. И властите, и социалните партньори се надяват, че комбинираните мерки ще помогнат за справяне със социалния дъмпинг и недеklarирания труд в сектора.

Всички компании, които продават услуги за почистване (независимо от индустриалния код) трябва да се обърнат към Инспекцията по труда за одобрение. За да бъдат одобрени фирмите трябва да документират, че отговарят на: изискванията за издаване на разрешително за пребиваване за всички служители; регистрирането и отчитането на задълженията към

публичните регистри; изискванията за заплатите и условията на труд в съответствие с общото прилагане на колективния трудов договор в сектор почистване. В допълнение, фирмите трябва да документират, че отговарят - на важни изисквания, свързани със здравето, работната среда и безопасността. Накрая се изисква и всички служители от одобрените фирми да носят идентификационни карти, получени от Инспекцията по труда към датата на одобрението.

Одобряване на дружествата се решава въз основа на документацията, получена от Инспекцията по труда от подателя. В допълнение, одобрените фирми ще бъдат инспектирани след издаване на одобрението. Ако Инспекцията по труда установи, че условията за одобрение не са изпълнени, и одобрението, и идентификационните карти ще се изтеглят обратно. Одобрените фирми ще бъдат изброени в централен регистър, който ще бъде лесно достъпен за клиентите дружества и други страни чрез сайтове на Инспектората. Валидността на идентификационните карти е две години. Инспекцията по труда ще получи друга ограничена форма на проверка на условията за одобрение, когато идентификационните карти трябва да бъдат подновени.

ЛИТВА:

Междугранично коопериране

- Литовските и латвийските държавни трудови инспекторати проведоха съвместни проверки за недеklarиран труд през 2011 г. целейки по-ефективен контрол на чуждестранните компании по отношение на недеklarирания труд. Две латвийски компании, опериращи в Литва, са били инспектирани през 2011 г. както от латвийските, така и от литовските държавни инспекции по труда. Въпреки, че не са открити нелегални работници в хода на проверките, поставените цели бяха постигнати - безпрецедентната трансгранична инспекция на недеklarирания труд беше успешно проведено в страната. Още проверки от този вид са планирани за в бъдеще.

През 2011 г. Държавната инспекция по труда на Република Литва (VDI) инспектира две латвийски строителни компании, опериращи в Литва. Проверките включват идентифицирането на всички служители, които работят в компаниите. Информацията, получена в хода на проверките, е била подадена на латвийската държавна инспекция по труда (VDI)

VDI от своя страна, извършва инспекцията на тези две фирми в Латвия . Проверките обхващат документите, свързани с наемането на работа на лица, идентифицирани в Литва. Сравними проверки на базирани в Литва компании, опериращи в Латвия, са планирани през 2012 година.

ЛЮКСЕМБУРГ:

Междуведомствено звено за борба с нелегалния труд

- Междуведомствено звено за борба с нелегалния труд (CIALTI) е създадено през 2000 г. При необходимост тя е в състояние да мобилизира над 200 служители от 6-8 министерства, администрации или публични предприятия. Тя е извършила множество внезапни проверки на строителните обекти в цялата страна. Членство на инспекционните екипи варира. Инспекторатът по труда и мините (ITM) е задвижващата сила и координатор на тази неформална единица. Трансграничното сътрудничество се реализира в някои случаи.

Внезапните проверки, извършвани от CIALTI по инициатива на длъжностни лица от ITM, са всеобщо известни като "проверки на място". Такива проверки се провеждат в края на седмицата, на официални празници и нощем във всички региони на страната. Те са насочени предимно към строителни обекти.

В допълнение към тези действия, ITM има следните цели:

- въвеждане използването на значки за контролиране на достъпа до обекти и така да се осигури по-бърз и по-ефективен мониторинг на обектите;
- съставяне на бяла книга за незаконна работа, на базата на която ще бъде предложено въвеждането на закон срещу недеklarирания труд;
- създаване на база данни с цел да се централизира цялата информация, с достъп само до ограничен брой висши държавни служители; в момента, ITM контролира разрешителните за работа, но няма база данни и няма достъп до база данни;

- създаване на контактно звено чрез уебсайт, който ще има за цел да направи административните процедури по-леки.